

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE MİKRO TASARRUF EĞİLİMLERİ:
ÇORUM HANE HALKI TASARRUF EĞİLİMİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Naile Yağmur BİÇER

Çorum 2019

**TÜRKİYE'DE MİKRO TASARRUF EĞİLİMLERİ: ÇORUM HANE
HALKI TASARRUF EĞİLİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Naile Yağmur BİÇER

**Sosyal Bilimleri Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı**

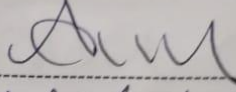
Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Muhammed Asif YOLDAŞ
Prof. Dr.**

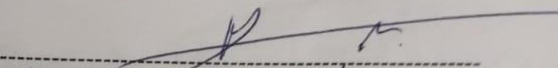
ÇORUM-2019

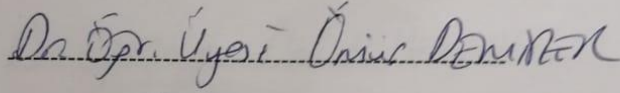
KABUL VE ONAY

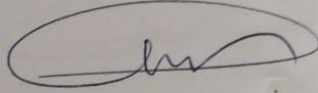
Naile Yağmur BIÇER tarafından hazırlanan *Türkiye'de Mikro Tasarruf Eğilimleri: Çorum Hane Halkı Tasarruf Eğilimi Üzerine Bir Araştırma* başlıklı bu çalışma, 14/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans/ doktora/ sanatta yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

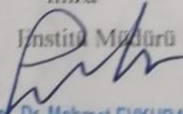
prof. Dr. M. Asif YOLDAS

Doç. Dr. Murat TOKSARI

Doç. Öğr. Üyesi Öncül DEMİREL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

İmza
İnstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim.
(14/06/2019)

Naile Yağmur BİÇER

ÖZET

BİÇER, Naile Yağmur. *Türkiye’de Mikro Tasarruf Eğilimleri: Çorum Hane Halkı Tasarruf Eğilimi Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2019.

Gelirin tüketimden artan kısmına tasarruf denilmekte olup; istekle yapılan tasarruf, zorunlu tasarruf, iç tasarruf, dış tasarruf, özel kesim tasarrufları, kamu kesimi tasarruflarından oluşmaktadır.

Tasarrufları harcanabilir kişisel gelir, enflasyon, reel faiz oranı, demografik yapı ve devlet politikaları etkilemektedir.

Bu araştırmanın amacı, Çorum’ da ikamet eden hane halkının tasarruf yapan ve yapmayan kişiler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmektir. Bu amaca ulaşmak için 309 kişi ile online olarak anket yapılmıştır. Elde edilen bulgular SPSS 18.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Ankete katılan kişilerin % 55’i kadın, %45’i erkektir. Çorum hane halkı ile yapılan anket sonucunda ki kare analiz sonuçlarına göre gelir durumu, aylık toplam gelir, özel arabaya sahiplik, tatile gitme, çocuğun ücretli bakımının hane halkının tasarruf yapmasında belirleyici olduğu görülmüştür(P<0,05). Ankete katılanların %81’ i tasarruf yaptığını, %69’ u tasarruf planı yaptığını, %44’ ü 500 TL’ nin altında tasarruf yaptığını belirtmiştir.

Anahtar Kavramlar: Mikro Tasarruf, Tasarruf Eğilimi, Hane Halkı.

ABSTRACT

BİÇER, Naile Yağmur. *Micro-Saving Trends in Turkey: A Research on Saving Tendency of Çorum Households*, (Master Thesis), Çorum, 2019.

The increasing portion of income from consumption is called savings. savings made by demand, compulsory savings, internal savings, external savings, private sector savings, public sector savings.

Savings may affect disposable personal income, inflation, real interest rate, demographic structure and government policies.

The purpose of this study is to determine whether there is a significant difference between the households living in Çorum which make savings and which do not. For this purpose, 309 people were surveyed online. The findings were analysed by SPSS 18.0 package program.

55% of the respondents were women and 45% were men. According to the results of a chi-square analysis of the survey applied to the households in Çorum, it was found that the households' income status, monthly total income, ownership of a private car, going on a holiday and children's paid care were the determinants of the savings by the households ($P < 0.05$). 81% of the respondents stated that they made savings, 69% made a saving plan, and 44% made savings less than 500 TL.

Keywords: Micro-Saving, Saving Tendency, Households.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar DİZİNİ.....	V
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VI
ÖN SÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	.1

BİRİNCİ BÖLÜM TASARRUF KAVRAMI VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TASARRUF ÇEŞİTLERİ	3
1.1.1. İstekle Yapılan Tasarruf	3
1.1.2. Zorunlu Tasarruf.....	3
1.1.3. İç Tasarruf.....	4
1.1.4. Dış Tasarruf.....	4
1.1.5. Özel Kesim Tasarrufları.....	5
1.1.6. Kamu Kesimi Tasarrufları.....	6
1.2. TASARRUFU ETKİLEYEN FAKTÖRLER	6
1.2.1. Reel Faiz Oranı.....	6
1.2.2. Harcanabilir Kişisel Gelir	7
1.2.3. Enflasyon.....	8
1.2.4. Devlet Politikaları.....	9
1.2.5. Demografik Yapı	9
1.3.TASARRUF KURAMLARI	10
1.3.1. Mutlak Gelir Hipotezi.....	10
1.3.2. Nispi Gelir Hipotezi.....	11
1.3.3. Ömür Boyu Gelir Hipotezi.....	12
1.3.4. Sürekli Gelir Hipotezi.....	13
1.3.5. Rasyonel Bekleyişler Analizi	14

1.3.6. Dönemlerarası Bütçe Sınırlaması.....	15
1.4. TASARRUF FONKSİYONU.....	15
1.5. TÜRKİYE’ DE TASARRUF EĞİLİMİ.....	16

İKİNCİ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

2.1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE VARSAYIMLARI	21
2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	21
2. 3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÇALIŞMA GRUBU.....	21
2.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI.....	22
2.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1 ÇALIŞMA GRUBUNUN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ ..	24
3.2. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	25

SONUÇ	37
KAYNAKÇA	40
EKLER.....	42
EK-1 TÜRKİYE’ DE MİKRO TASARRUF EĞİLİMLERİ: ÇORUM HANE HALKI TASARRUF EĞİLİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA ANKET FORMU.....	42

TABLolar DİZİNİ

Tablo	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.5.1. Yıllara Göre Yapılan Tasarruf Miktarı	18
Tablo 3.1.1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri.....	24
Tablo 3.2.1. Evin Bütçesini Yöneten Kimdir.....	25
Tablo 3.2.2. Evin Bütçesini Yöneten Kişinin Yaş Aralığı	26
Tablo 3.2.3. Evin Bütçesini Yöneten Kişinin Öğrenim Durumu	26
Tablo 3.2.4. Evin Bütçesini Yöneten Kişinin Mesleki Statüsü.....	26
Tablo 3.2.5. Hanede Çalışan Kişiler.....	27
Tablo 3.2.6. Hanede Çalışan Kişiler Kaç Yıldır Çalışıyor.....	27
Tablo 3.2.7. Çeşitli amaçlarla borçlanma.....	28
Tablo 3.2.8. Borçlanma Planı.....	28
Tablo 3.2.9. Harcama Planı.....	28
Tablo 3.2.10. Çocuğun Bakımı Ücretli Bakıcı Tarafından Sağlanıyor.....	28
Tablo 3.2.11. Tasarruf Yapma/Tasarruf Planı Yapma.....	29
Tablo 3.2.12. Yapılan Tasarruf Miktarı.....	29
Tablo 3.2.13. Tasarrufu Değerlendirme Biçimi.....	29
Tablo 3.2.14. Tasarruf Araçlarını Seçme Sebebi.....	30
Tablo 3.2.15. Tasarruf Yapma Amacı.....	31
Tablo 3.2.16. Yatırım/Yatırım Planı Yapma.....	31
Tablo 3.2.17 Etkili Bilgi Kaynakları.....	32
Tablo 3.2.18. Demografik Özellikler ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları	32
Tablo 3.2.19. Aylık Toplam Gelir ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları.....	33
Tablo 3.2.20. Meslek ve Sahiplik Durumu ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları.....	33
Tablo 3.2.21. Çocuk Bakımı ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları.....	34
Tablo 3.2.22. Yatırım ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları.....	35

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.4.1. Türkiye’de Toplam Yurt İçi Tasarruf Oranları (%)	18
Şekil 1.4.2. Türkiye’de Özel ve Kamu Tasarruf Oranları	20

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Çorum hane halkının gelir düzeyi, demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik durumlarının yaptıkları tasarruf miktarı üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

Hane halkının gelirlerinden harcanmayan kısım olan tasarrufların yatırımlara aktarılması bakımından ülke ekonomisine katkısı oldukça önemlidir. Bu yüzden bireylerin tasarruflarını ne şekilde kullandıkları da önemlidir. Bireyler birikimlerini altın, döviz gibi spekülâtif alanlarda değerlendirirken tasarruf yaptığını düşünse de ekonomik açıdan banka mevduatına yatırması hem kendisine faiz geliri kazandır hem de yatırım yapmak isteyenler kredi olarak kullanıp ülke ekonomisine katkı sağlar.

Tez çalışmamda yardımlarını esirgemeyen sayın danışman hocam Prof. Dr. Muhammet Asıf YOLDAŞ' a, anket uygulamalarında destek olan herkese, bu süreçte hep yanımda olan anneme, babama ve özellikle kardeşim Yaprak BİÇER' e teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla

Mayıs 2019

Naile Yağmur BİÇER

GİRİŞ

Ekonomik büyümenin devamının sağlanabilmesi için tasarruflar önemli bir kaynaktır. Tasarruf eğilimi yüksek ülkeler tasarruflarını yatırımlara dönüştürüp kalkınmalarını gerçekleştirirler.

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sorunlarından biri olan kalkınmanın süreklilik arz etmesi için özel ve kamu kesiminin tasarruf edebilmeleri ve bu tasarrufları etkin biçimde değerlendirebilmeleri gerekmektedir. Tasarruf artışı finansal sistemi geliştirir, ayrıca yatırımlar için gerekli olan kaynak ihtiyacını da karşılar.

Ekonominin hızlı büyüdüğü zamanlarda dış kaynaklara olan ihtiyaç artmaktadır. Bu durum cari açık problemini oluşturmaktadır. 1994, 2001, 2008-2009 krizlerindeki gibi, sermaye çıkışlarının olmasıyla ekonomide daralmalar ortaya çıkmaktadır. Yurtiçi tasarrufların artırılması, ekonomide büyümenin devamlılığı açısından önemlidir.

Tasarruf miktarındaki düşme, ülkeleri dış borç ve cari açık problemi ile karşı karşıya getirebilir. Dış borçların artışı, ülkelerin dış borç/milli gelir oranında borç yüklerini de arttırabilmektedir.

Bireylerin tasarruf eğilimleri sosyo – kültürel ve demografik faktörlerden, geleceğe dair beklentilerinden etkilenmektedir. Ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik koşullardan da hane halkı tasarruf miktarı etkilenir. Geleceğe güvenle bakan bireyler daha az tasarruf ederken, olumsuz ekonomik koşullar içerisinde olanlarsa gelirlerinin tamamını tüketme eğiliminde olmayarak tasarruf yolunu tercih ederler.

Bu açıdan bakıldığında çalışmada Çorum’ da yaşayan hane halkının tasarruf eğilimleri incelenmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tasarruf ile ilgili kavramlara yer verilerek tasarruf, tasarrufu belirleyen faktörler, tasarruf fonksiyonu ve tasarruf kuramları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde araştırmanın amacı, varsayımları, önemi, evren ve çalışma grubuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise çalışmanın uygulama kısmıyla ilgili Çorum ilinde yaşayan hane halkına yönelik anket çalışması yapılmıştır. Anket aracılığıyla elde edilen veriler analiz edilerek yorumlama yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TASARRUF KAVRAMI VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Klasik iktisatta tasarruf sermaye birikiminin kaynağı olarak görülürken, kendisinden sonra gelen Neo Klasik ve Keynesyen modellerde ise tasarruf-yatırım ilişkisi önemli bulunmaktadır. Böylece tasarruf düzeyi, yatırım düzeyini belirlemektedir. Klasik iktisat, büyümek için yatırım, yatırım için tasarruf gerekir demektir (Çolak ve Öztürkler, 2012, s.1).

Tasarrufu etkileyen öge, gelir düzeyi olmakla beraber; tasarruf iktisadi açıdan çeşitli amaçlar için ayrılan kısmı ve gelirin harcanmayarak ertelenen tüketimidir. Harcanmayan gelir tasarruf edilmektedir (Keynes, 1936, s. 50).

Gelirin tüketimden artan kısmına tasarruf denir. Gayrimenkule, altına yatırılan para halk arasında tasarruf olarak görülse de ekonomi bilimi açısından tasarruf, diğer insanların kullanımına hazır tutulan paradır. Sahibine faiz geliri kazandıran bankadaki mevduattan, ihtiyacı olan da kredi olarak yararlandığı için tasarruftur. Tüketim ve tasarruf bir ekonomide büyümeyi sağlayan unsurlardır. Tüketim, üretimin yapılmasını sağlar. (Eğilmez, 2014, s. 32).

Tasarruf, iktisadi faaliyet sonucunda elde edilen kıymetlerden bir bölümünün tüketilmeyip, gelecek için ayrılmasına, yani bugünkü tüketimden vazgeçilerek saklanmasına denir. Üretimle elde edilen ürünlerin ve kazancın belli bir kısmının anapara stokuna eklenmesi ekonomide tasarruf amacıdır (Özer, 2012, s.7).

Tasarrufun dağılımı ve kullanım şekli, kaynaklarının taşıdığı önem kadar değerlidir. Tasarrufların birikim ve kullanımı konuyu para ve sermaye piyasalarına doğru genişletmektedir. Tasarrufun değerli madenler şeklinde pasif bir kaynak olarak tutulması ile spekülâtif amaçlı kullanımı ve fiziki sermaye unsurlarına yatırılmasının ekonomik sonuçları birbirinden farklıdır. Yatırımlara yönlendirilecek olan iç tasarruflar kalkınmada en sağlıklı finansman kaynağıdır (Tapşın, 2011, s. 4).

İktisadi kalkınmayı sağlayan yatırım harcamaları tasarrufa dayanır. Yatırım harcamalarının finansmanında kullanılacak kaynakların fazlalığı tasarrufun fazla olmasına bağlıdır. Tasarruf yapamayan toplumlar kendi imkanlarıyla yatırım yapamayıp dış borç almak durumunda kalırlar (Bocutoğlu, Berber ve Çelik, 2005, s.187).

1.1. TASARRUF ÇEŞİTLERİ

1.1.1.İstekle Yapılan Tasarruf

Gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler kıyaslandığında, az gelişmiş ülkelerde sadece zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumdaki yoksul halkın yaptığı gönüllü tasarruflar düşüktür. Eğer ülkelerdeki geliri yüksek kesimler gelirlerini büyük oranda harcamayarak yatırımlara yönlendirebilirlerse düşük tasarruf oranlarına rağmen ekonomi bundan olumlu etkilenebilecektir (Şengür ve Taban, 2016, s.33).

Bireylerin zorlayıcı etki veya baskı olmadan kendilerinin yaptığı tasarruf istekle yapılan tasarruf olarak adlandırılmaktadır. İstekle yapılan tasarruf süreci ve miktarı bireylerin ihtiyaçları, tercihleri, ulusal gelirin miktarı ve sosyal tabakalara dağılımı gibi etmenlerden etkilenmektedir (Özer, 2012, s. 8).

Gelecekte kullanılmak için cari gelirin bir kısmını alıkoymaktır. Finansal ya da elle tutulur mevduatlar şeklinde muhafaza edilmekte ve bunların birikimi şeklinde gözükmektedir. Geçmiş dönemlerde biriken miktarlar tasarrufu oluşturmaktadırlar (Ergenekon, 1996, s.2). Vadeli mevduat, vadesiz mevduat, tahvil ve hisse senedi gönüllü tasarrufa örnek olarak gösterilebilir (Taş, 2012, s.20).

Tasarrufun, istenildiği kadar arttırılamadığı bazı ekonomik şartlar da olur; hatta bu oranı arttırmak, istenilmeyen sonuçlar da ortaya çıkarabilir. Çünkü tasarruf hareketinin hızlanması ile yatırım hacmini aşan bir eğilime girildiği zaman, piyasada bir durgunluk ve daralma oluşur. Bunun sonucunda da ekonomik krizler ortaya çıkabilir. Böyle olumsuz sonuçlara varılmaması için tasarruf-yatırım dengesinin korunması ve yatırımların teşvik edilmesi gerekir (Özer, 2012, s.9).

1.1.2. Zorunlu Tasarruf

Zorunlu tasarruf bireylerin isteği dışında sağlanan tasarruflardır. Vergi, enflasyon, mali piyasalara müdahale, emekli sandığı kesintileri, dağıtılmayan şirket karları ve sosyal sigorta primleri zorunlu tasarrufun kapsamındadır (Taş, 2012, s.20).

Devlet kesiminde zorunlu tasarruflar, devletin vergi alması veya aldığı vergi oranlarını arttırarak oluşturduğu sermaye birikimi ile kültür, ülke savunması, ekonomi ve diğer üretim sahalarında yatırım yapmasıdır. Devlet, bu birikimi, üretim tesisleri kurmak gibi üstyapı yatırımlarında ya da organize sanayi bölgelerinin kurulması, yeni ulaşım yollarının açılması

gibi alt yapı yatırımlarında kullanabilir. Halkın iradesi ve gönül rızası ile olmadığı için devletin bu tasarrufu, zorunlu tasarruftur. Devletin bu çalışması, yeni yatırımları teşvik ederek, ülkede sermaye stoku oluşturmak ve mevcut olan birikimi de arttırmak içindir. (Özer, 2012, s.9).

1.1.3 İç Tasarruf

İç tasarruf kavramı yurtiçi tasarruf veya ulusal tasarruf olarak da ifade edilmektedir (Tapşın, 2011, s.4). Ulusal tasarruf, özel söktör ve kamu sektörü tasarrufu toplamından oluşmaktadır. Ulusal tasarruf düzeyi ekonominin yeni sermaye oluşturma kapasitesini belirlemesinden dolayı, önemli bir makroekonomik ölçüttür (Karagöl, Özcan, 2014, s.7).

Ulusal tasarrufların kaynağını şirket tasarrufları, hane halklarının harcanabilir gelirlerinden yaptıkları tasarruflar ve kamu tasarrufları oluşturmaktadır. Hane halkı tasarrufları ile şirket tasarruflarının toplamı özel tasarrufları oluşturmaktadır. Dağıtılmamış şirket kârlarının yatırımlara dönüştürülmesiyle şirket tasarrufları gerçekleşmektedir. (Tapşın, 2011, s. 4).

Kamu bütçesinin fazla vermesiyle kamu tasarrufları oluşur. Kamu bütçesinde oluşan bütçe fazlalıklarından iç tasarruflar olumlu şekilde etkilenmektedir. Kamu bütçe açıkları da iç tasarruflarda azalmaya yol açacaktır (Yıldırım, vd., 2010, s.572). Bu durum, ülkelerin genel ekonomik performanslarıyla yakından ilgilidir. Eğer bir ülke ekonomisinde döviz açığı ve tasarruf açığı varsa, yurtiçi tasarruflar olumsuz etkilenecektir. Yani ülkede tüketim ve harcama daha çok yapılıyor, üretilen değer daha az ise tasarruf için kaynak bulmak zorlaşacaktır. (Şengür, Taban, 2016, s.32).

Emisyon hacmini arttırmadan ekonomik büyümenin finans kaynağı oldukları için finansman kaynakları içinde iç tasarruflar en güçlü olanıdır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde iç finansman kaynaklarını yaratmada zorlukla karşılaşılması büyümenin önünde engel oluşturmaktadır. Zorunlu ve gönüllü tasarruflar iç finansman kaynaklarını oluşturmaktadır (Tapşın, 2011, s.5).

1.1.4. Dış Tasarruf

Dış tasarruflar ülkelerin diğer ülkelere sağladıkları kaynaklardır (Şengür, Taban, 2016, s.). Yardım, yatırım ve borçlanma ile ulusal ekonomiye aktarılan dövize, yabancı paraya dış tasarruf denmektedir (Tapşın, 2011, s.7). İktisadi kalkınma bakımından, iç finansman kaynakları gibi dış finansman kaynakları da sermaye birikimi için son derece önemlidir. Bu

önemden dolayı, dış finansman kaynakları da dış tasarruflar olarak nitelendirilir. Gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin iç tasarruf eksikliğinden, dış tasarruflara ihtiyaç duyması kaçınılmazdır. Döviz açığı ve tasarruf açığı bulunan gelişmekte olan ülkeler yabancı özel sermaye, dış borç ve dış yardımlar olarak sıralanabilecek olan finansman kaynaklarından yararlanmak isteyeceklerdir (Şengür, Taban, 2016, s. 32).

Dış tasarruflar yabancı girişimciler tarafından ulusal ekonomide yapılan yatırımlar ya da yatırım fonları dış tasarruflardır. İç tasarrufların yatırımlara dönüşmesini dış tasarrufların kolaylaştırdığı ve ölçek ekonomileriyle teknolojinin gelişimine destek olduğu söylenebilir. Bu durum doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıyla ortaya çıkmaktadır (Tapşın, 2011, s.7).

Dış tasarruf kısa veya uzun vadeli yabancı sermaye olarak ülkeye gelmektedir. Bu anlamda, tasarruf seviyesi düşük olan ülkelerin, dış kaynaklara başvurup, büyümeden vazgeçmeden yollarına devam etmeleri gerekmektedir. Bu ise, ekonomiyi dışsal şoklara maruz bırakıp, cari işlemler açığının yükselmesine sebep olabilmektedir. Türkiye'deki mevcut yüksek seviyedeki tasarruf açığı sorunu nedeniyle yatırımların büyük bir bölümü dış tasarruflar ile finanse edilmektedir (Karagöl, Özcan, 2014, s.7).

Dış tasarrufların büyük bir bölümünü dış borçlar oluşturmaktadır. Az gelişmiş ülkeler kalkınmaları ve iç tasarruf yetersizliğini aşmak için zorunlu ithal mallarının döviz cinsinden bedellerini ödeyebilmek amacıyla dış kaynaklara başvurabilmektedirler. Yabancı özel sermaye, sıcak para hareketleri, dış krediler, hibe ve yardımlar gibi dış tasarruflar üretim kapasitesinde hızlı bir artış sağlayarak, tasarruf eğilimini hızla artırıp; büyüme hızını sürdürecektir miktarda yatırımların yapılması sonuçlarını meydana getirir (Tapşın, 2011, s. 7-8).

1.1.5. Özel Kesim Tasarrufları

Hane halkının kişisel gelirinden tüketim ve vergi ödemeleri düşüldükten sonra elinde kalan harcanmayacak fazlalık özel kesim tasarruftur. Orta ve düşük gelirli ülkelerde önemli bir paya sahip olan hane halkı tasarrufları, bireysel tasarruflardan oluşmaktadır. Hane halkı tasarruflarının artırılması ve tahsisinin iyileştirilmesi, ayrıca etkin kaynak transfer mekanizmalarıyla kullanılması kalkınmayı hızlandırmak için gereklidir; fakat hane halkı tasarruflarının ölçülmesi oldukça güçtür (Çakmak, 2006, s. 8).

Özel kesim tasarruflarının içerisinde hane halkı tasarrufu, kamu otoritesi dışındaki firma veya kurumların tasarrufları bulunmaktadır. Yani ekonomideki devlet dışındaki diğer aktörlerin isteyerek ve yasa gereği yapmış olduğu tasarrufların toplamı özel kesim tasarruflarıdır (Şengür ve Taban, 2016, s.32).

Şirket tasarrufları; firma karlarından temettü olarak hissedarlara dağıtılan ve vergilere ödenen kısımlar çıktıktan sonra geriye kalan kısımdır. Gelişmekte olan ülkelerde bu sektörün karları genel olarak düşüktür (Çakmak, 2006, s. 8).

1.1.6. Kamu Kesimi Tasarrufları

Vergi gelirlerinden kamu cari harcamalarının çıkarılmasıyla kalan kısım kamu tasarruflarını oluşturmaktadır. Kamu sektörünün tasarrufları belli bir seviyenin üzerine yükseltilemez (Çakmak, 2006, s. 7).

Ülkedeki bireylerden ve firmalardan doğrudan veya dolaylı olarak tahsil ettiği vergiler kamu otoritesinin temel gelir kaynağıdır. Vergi gelirlerinin, kamu tarafından yapılan veya yapılması planlanan harcama ve yatırımlardan düşük olması halinde borçlanma oluşacaktır. Bu durumda ülke yönetimleri mevcut olan iç tasarruf yetersizliğinden dolayı, ikinci seçenek olarak dış tasarruflara yani dış finansman kaynaklarına yöneleceklerdir. Bu durumun zaman içerisinde ortaya çıkaracağı zararlardan dolayı, kamu otoritesi vergi gelirlerini artırma yoluna gitmektedir (Şengür ve Taban, 2016, s. 32-33).

1.2. TASSARUFU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Milli ekonomide faal olan bireylerin ve firmaların tasarruf alışkanlığının zayıf olması halinde bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla bireyleri ve firmaları tasarrufa (dolayısıyla yatırıma) yönelten etkenler son derece önemlidir (Ergenekon, 1996, s. 4).

Hane halkı harcanabilir kişisel gelirin bir kısmını tüketim harcamalarına ayırır, geri kalan bölümünü de tasarruf eder. Hane halkının tasarruf ve tüketim kararlarını etkileyen en önemli faktörler şunlardır:

1.2.1. Reel Faiz Oranı

Diğer faktörlerin sabit olması şartıyla, reel faiz oranı ile tasarruf arasında pozitif, reel faiz oranı ile tüketim arasında negatif bir ilişki vardır. Reel faiz oranı arttığında tüketim azalır, tasarruf artar; reel faiz oranı azaldığında ise tüketim artar, tasarruf azalır (Ertek, 2008, s.339).

Belirli bir gelir düzeyinde, ikame ve gelir etkisinin karşılıklı nisbi gücü bireyin daha yüksek faiz haddinde daha fazla tasarrufta bulunup bulunmayacağını etkiler. Faiz oranları yükseldiğinde, cari tasarrufların artırılmasıyla, gelecek dönemlerin tüketiminin artırılması mümkün olabilecektir. Cari dönemde yapılacak tasarrufun sağlayacağı reel faiz ile bireyin tüketimi artacaktır. Bu nedenle birey, tasarruflarını artırarak, tüketimini gelecek döneme aktaracaktır. İkame etkisi, cari dönem tüketim harcamasını azaltırken, tasarruflarıysa çoğaltır (Erkan, 2014, s. 23).

Hane halklarının hayatlarının bulunduğu evreye göre net etki değişmektedir. İleriki dönemler için gelir beklentisi yüksek olan genç insanlar reel faizlerdeki düşüş nedeniyle tüketimlerini artırırken, daha yaşlı olanlar varlıklarının reel değerindeki azalış nedeniyle daha fazla tasarruf edebilirler (Erkiletoğlu vd., 2011, s. 7).

Gelişmekte olan ülkelerdeki sorun, faiz oranlarının tasarruflar üzerindeki etkisinin küçük ya da önemsiz olmasıdır. Bu ülkelerde faiz oranlarındaki değişimlere karşı bireylerin tasarruflarını artırmaları, gelir düzeyi çok düşük yani geçimlik düzeyde olduğu için beklenemez (Barış, 2016, s. 39).

Klasik iktisatçılara göre faiz, tasarrufun, yani tüketimi azaltmanın karşılığıdır. Bu nedenle, faiz haddi ile tüketim arasında fonksiyonel bir ilişki vardır. Bu yaklaşıma göre, faiz oranı yükselirse, tüketim harcamaları azalır, tasarruflar artar ve hiç kimse faiz gibi bir karşılık almadıkça tasarruf yapmaz, eğer tüketicinin elinde faiz getirmeyen fazla tasarruf varsa, hemen tüketim için harcar (Erkan, 2014, s. 24).

1.2.2. Harcanabilir Kişisel Gelir

Diğer faktörlerin sabit olması kaydıyla, harcanabilir kişisel gelir ile hem tasarruf hem de tüketim arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Hane halkı, harcanabilir kişisel geliri arttığında, hem tasarrufunu hem de tüketim harcamalarını artırır; harcanabilir kişisel geliri azaldığında ise, hem tasarrufunu hem de tüketim harcamalarını azaltır. Ancak hane halkının geliri azaldığında tüketim harcamalarındaki azalmanın, gelir arttığı zamandaki tüketim harcamalarında ki artış kadar olmayacağına dair bir teori bulunmaktadır. Hane halkı, geliri azalsa dahi tasarruflarını iyice azaltıp, gerekirse de borçlanarak alıştığı tüketim seviyesinin altına çok inemeyecek, daha çok, eski tüketim düzeyini devam ettirmeye çalışacaktır (Ertek, 2008, s. 339).

Tasarruf ve tüketim davranışı için bireylerin kazandıkları veya gelecekte kazanacaklarını düşündükleri gelir önemlidir. Geçimlik düzeyde gelire sahip olan hane halklarının tasarruf miktarı bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Yaşamın devamı için gerekli veya zorunlu ihtiyaçların karşılanabildiği bir gelir düzeyinde, gelirin tamamı veya büyük bir kısmı tüketim harcamalarına ayrılacaktır (Şengür, 2015, s. 33).

Hane halkının gelecekteki gelirinin artmasına dair bir beklentisi varsa şimdi daha az tasarruf ederek, daha fazla tüketim harcamalarında bulunur. Oysa gelecekteki geliri ile ilgili beklentisi olumsuzsa, şimdi daha fazla tasarruf edip, daha az tüketim harcamalarında bulunur (Ertek, 2008, s. 339).

1.2.3. Enflasyon

Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinde ortaya çıkan sürekli artıştır. Enflasyonda tek tek fiyat artışları enflasyon olarak tanımlanmayıp; esas olan fiyatlar genel düzeyidir. Aynı zamanda birkaç malın fiyatının yükselmesi ya da tüm malların bir defa fiyatının artması değil, fiyatlar genel düzeyinin sürekli yükseliş içinde olması gerekmektedir (Eğilmez ve Kuyumcu, 2016, s.37).

Enflasyon; belirsizlik, dönemler arası ikame, parasal aldanma gibi nedenlerle tüketicilerin hareketlerini doğrudan etkilemektedir. Ayrıca enflasyon, faiz oranı değişiklikleri ve refah ile ilgili değişimlerden dolayı da tüketicilerin tasarruf ve tüketim davranışlarını dolaylı olarak da etkiler (Wachtel, 1977, s.558-560).

Enflasyon reel gelirden düşmeye sebep olmaktadır. Tasarruflar da gelire bağlı olarak artar ya da azalır. Tasarruflar reel gelirdeki azalmadan olumsuz etkilenmektedir. Reel geliri azalan kişiler sahip oldukları gelire bağlı olarak daha az tutarda tasarruf yapacaklardır. (Şengür, Taban, 2016, s. 34-35).

Enflasyonun tasarruflar üzerinde etkisi bireylerin gelir düzeyine göre değişmektedir. Düşük ve orta gelir düzeyine sahip bireyler enflasyon dönemlerinde faiz oranının enflasyon oranı altında kalacağını düşünerek tasarruflarını faize yatırmayıp harcama yapmayı tercih ederler. Böylelikle tüketim harcamaları artar. Bu durum tüketim malları fiyatlarını yükseltip düşük ve orta gelir düzeyine sahip bireylerin tasarruftan kaçınarak yatırımları besleyen tasarruf kaynaklarının kurumasına yol açar. Yüksek gelir düzeyine sahip olan bireyler ise enflasyon döneminde daha da zenginleşeceği için tasarruflarını yatırımlara aktarmayıp, altın, döviz, arsa gibi spekülasyon alanlarına kullanır (Bocutoğlu ve diğerleri, 2005, s. 233-234). Uzun vadeli planlama zorlukları da yatırım yapılmak istenmemesinde önemlidir (Akgün, 1996, s.271).

Enflasyon döneminde tasarruflarla yatırımlar arasındaki bağı azalması toplam arzı azaltıp enflasyonu daha da artırır (Bocutoğlu ve diğerleri, 2005, s. 233-234).

1.2.4. Devlet Politikaları

Vergi politikalarındaki değişmelerin bireyler üzerinde iktisadi etkileri vardır. Bu sonuçlar bireyleri olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bunlar; vergi ödeyen bireyin sosyal ve ekonomik durumu; gelirden, servetten veya harcamalardan alınması, ödenen verginin miktarı, verginin alınma şekli, gelir düzeyi ve harcama alışkanlıklarıdır (Çelik, 2009, s. 15).

Devlet tarafından uygulanan ya da uygulanması düşünülen ekonomi politikaları hane halkını ve şirketleri etkilemektedir. Bu durum devletlerin gelir ve harcama politikaları, yani gelir ve giderlerini yansıtan bütçeleri ile ilgilidir (Şengür, 2015, s. 35).

Maliye politikasının en önemli araçlarından biri vergidir. Vergi oranlarında yapılacak küçük değişimler hane halkı tüketim harcamalarını etkilemektedir. Vergiler aracılığıyla hane halkı harcanabilir gelirlerinin miktarı düzenlenebilir ve bundan ulusal tüketim etkilenebilecektir. Vergiler yükselirse, otonom harcamalar azalacak, vergiler düşerse otonom harcamalar artacaktır. (Erkan, 2014, s. 27).

Bireysel ayırım yapılmadan sabit miktarlarda alınan vergilerdir, götürü usulü vergilerdir. Bireylerin geliri, tüketimi ya da diğer mali olanakları göz önüne alınmadan herkesten alınır. Bu vergiler kullanılabilir geliri azaltan vergilerdir (Büyükerşen, 1974, s.10-14).

Tasarruf eğilimi, eğitim ve sağlık politikalarının yaşam beklentisi ve üretkenlik gibi etkenlere bağlı olarak etkilenmektedir. Yaşam beklentisinin düşük olduğu Afrika ülkelerinde tasarruf eğilimleri de düşük iken yaşam beklentisinin uzun olduğu Japonya’da tasarruf eğilimi de yüksektir. Eğitim ve sağlık harcamaları uygun politikalar ile desteklenip tasarrufları olumlu yönde etkileyecektir (Özkale ve Karakurt, 2012, s.21).

1.2.5. Demografik Yapı

Tasarruf sahibinin yaşam biçimi, cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu, yaşamdaki beklentileri, geliri ve psikolojik durumu yapacağı tasarruf miktarını etkiler (Bozkuş ve Üçdoğruk, 2007, s. 2).

Tasarruf eğilimi üzerinde genç ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının önemli etkisi vardır. Çalışan nüfus dışında kalan nüfusun toplam nüfusa oranı olan “bağımlılık oranı”nın artması, tasarruf oranlarını azaltmaktadır. Toplam nüfus içindeki bağımlı genç nüfusun

payının azalması, ilk aşamada tasarrufların artmasına neden olmaktadır. Ancak, sonraki aşamada nüfusun yaşlanmasıyla yaşlı bağımlılık oranının artması nedeniyle tasarruflar azalmaktadır (Erkiletoğlu vd., 2011, s.6).

Nüfus artışı da tasarrufları etkileyen faktörlerden birisidir. Kişi başına gelirin ve nüfusun arttığı bir toplumda, çalışan nüfus emekli nüfustan fazla olduğu için toplam net kişisel tasarruflar pozitifdir. Nüfus artışıyla birlikte şehirleşme oranı, hayat beklentisi, nüfusun yaş yapısı, bağımlılık oranı gibi tasarrufları etkileyen diğer değişkenlerde değişiklik oluşur (Barış, 2016, s. 47).

Diğer bir etken de kentleşme oranındaki değişimdir. Kentleşme oranının artmasıyla tasarruf oranları düşmektedir. Kentlerde yaşayanlara göre kırsal kesimde yaşayanların gelirlerindeki belirsizlik daha yüksek olduğu için kırsal kesimde yaşayanlar gelirlerinin daha fazla oranını tasarruf etmektedir (Erkiletoğlu vd., 2011, s.7).

1.3.TASARRUF KURAMLARI

İktisat kuramındaki gelişim dikkate alındığında tasarruf ile ilgili ilk önemli katkının Frank P.Ramsey' den geldiğini söyleyebiliriz. Optimal tasarruf davranışını matematiksel olarak ortaya koymaya çalışan Ramsey, bir ülkenin gelirinin ne kadarını tasarruf etmesi sorusuna yanıt aramıştır. Ramsey ortaya attığı bu soruya yanıt olarak da basit bir kural önermektedir: sermayenin marjinal verimliliği tüketimin büyüme oranına eşit olmalıdır. Bu kurala göre, dönemler arası optimizasyon çerçevesinde, eğer sermayenin marjinal verimliliği ekonomik karar biriminin zaman tercihinden büyük ise, bugün tüketimi azaltmak (tasarruf etmek) gelecekte daha çok tüketim olanağı verecektir (Çolak ve Öztürkler, 2012, s.2).

1.3.1. Mutlak Gelir Hipotezi (John Maynard Keynes, 1936)

Keynes' e göre tüketim fonksiyonunun istikrarlı olmasıyla, milli gelirdeki gelişmeyi toplumun tüketimini izleyerek önceden tahmin edilebilir (Çelik, 2009, s. 25).

Keynes genel teoride tüketim konusunda üç varsayım yapmıştır:

1- Faiz haddinin tüketim üzerinde belirleyici bir rolünün olmadığı, tüketimin gelir düzeyine bağlı olarak değişmesidir.

2- Harcanabilir kişisel gelir artınca tüketimin de attığı, ancak tüketimdeki artışın gelirdeki artıştan daha küçük olduğu, yani harcanabilir kişisel gelir artınca tüketimin gelirden

daha az arttığı hususudur. Keynes temel psikolojik kanun diye adlandırdığı bu konuyu, harcanabilir gelirdeki 1 liralık değişimin tüketimde kaç liralık bir değişmeye sebep olduğunu ifade eden marjinal tüketim eğiliminin sıfırdan büyük fakat birden küçük olduğunu kabul ederek formülleştirmiştir.

$$C = C(Y), \quad 0 < c < 1$$

Bu denklemde tüketimin gelir düzeyine bağlı olarak değişmesi, bugünkü tüketimin bugünkü gelire bağlı olarak değişmesi anlamındadır. Bu yönüyle Keynesyen tüketim fonksiyonu mutlak gelir hipotezi olarak da adlandırılır.

3- Harcanabilir gelir artınca gelirin tüketim amacıyla kullanılan kısmının azalmasıdır. Bu varsayım Keynes'in genel teoride gelirin ne kadarının tüketime ayrıldığını yansıtan C/Y oranına ortalama tüketim eğilimi dediği hesaba katılarak ifade edilirse Keynes'e göre gelir arttıkça ortalama tüketim eğilimi azalır (Ünsal, 2008, s. 417).

Mutlak gelir hipotezi alan yazında durgunluk hipotezi olarak da ifade edilmektedir. Çünkü gelir artıkça ortalama tüketim eğilimi azalmakta, toplam talebin en önemli bileşeni olan tüketim harcamaları azalmaktadır. Böylece toplam talepteki azalma gelirden azalmayla durgunluğa sebep olacaktır. Sonuç olarak, mutlak gelir hipotezi tasarruf paradoksuna götürür. Buna göre, bireysel anlamda tasarruf birçok sebeple savunulabilirken, ulusal tasarruf toplam talepten bir sızıntıya neden olarak ulusal gelirden düşmeye yol açmaktadır. Bununla birlikte, Keynes'in mutlak gelir hipotezi Keynesyen ulusal gelir modelinin ve dolayısıyla Keynesyen makroekonomik analizin temelini oluşturmaktadır (Çolak ve Öztürkler, 2012, s. 4-5).

1.3.2. Nispî Gelir Hipotezi (James S. Duesenberry, 1949)

ABD'li iktisatçı James S. Duesenberry tarafından 1949 yılında geliştirilmiştir. Nispi gelir hipotezini mutlak gelir hipotezinden farklılaştıran iki varsayım vardır. İlk olarak nispi gelir hipotezinde bireylerin tüketim kararlarının birbirinden bağımsız olmadığı düşünülür. Bu sebeple bireylerin tüketim düzeyinin, o bireyin ait olduğu gruptaki (meslek-mahalle) nispi gelir durumuna bağlı olduğu; bireyin ait olduğu gruptaki nispi gelir durumu değişmedikçe, gelirden tüketime tahsis ettiği kısmın da değişmeyeceği varsayılır. Nispi gelir hipotezinin ikinci varsayımı, iktisadi dalgalanma sebebiyle (kısa dönemde) gelir değişince tüketimin sadece cari gelire değil önceki dönemin en yüksek gelir düzeyine bağlı olarak değiştiği varsayımdır (Ünsal, 2009, s. 421-422).

Bir hane halkının tüketim kararı diğer hane halklarına göre gelirlerince, yani nispi gelirince belirlenir. Bu durum tüketim kararında gösteriş etkisi olarak nitelendirilir. Fakat bu

etki kanalı ile gelir dağılımının tasarrufların önemli bir belirleyicisi olduğunu ifade etmesi Duesenberry'nin tasarruf kuramına asıl katkısıdır. Bu sebeple, ulusal tasarruf kararlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar, diğer değişkenler ile beraber gelir dağılımını da modele dahil etmelidir. Nispi gelir hipotezinin diğer bir önemli katkısı, cari tüketim düzeyinin (dolayısıyla cari tasarruf düzeyinin) aynı zamanda önceki tüketime bağlı olmasıdır. Bunun anlamı, tüketimin ve tasarruf davranışının otoregresif bir süreç olarak modellenmesi gerektiğidir. Cari tüketimin geçmiş tüketime bağlı oluşu takoz etkisi olarak belirtilir. Bu etkiye göre, aynı miktar gelir azalışının tüketimi azaltma etkisi, aynı miktar gelir artışının tüketimi artırma etkisinden daha düşüktür. Yani gelir arttığında tasarruf tüketime göre daha yavaş artarken, gelir azaldığında tasarruf tüketimden daha hızlı düşmektedir (Çolak ve Öztürkler, 2012, s.3).

Mikro ekonomik temellere dayanmadığı ve tüketim harcamalarını psiko-sosyolojik eğilimlerle açıklamaya çalıştığı yönünde eleştiri alan nispi gelir hipotezinin yerini, tüketici davranışlarını anlamaya yönelik çalışmalar yapan Modigliani, Brumberg ve Ando gibi iktisatçıların geliştirdiği Ömür Boyu Gelir Hipotezi almıştır (Tapşın, 2011, s.12).

1.3.3. Ömür Boyu Gelir Hipotezi (Modigliani, Brumberg, 1950)

Amerikalı iktisatçı F. Modigliani öncülüğünde 1950'lerden itibaren geliştirilen ömür boyu gelir hipotezinin çıkış noktası Fisher'in zamanlar arası tüketim analizidir. Ömür boyu gelir hipotezine göre bir ekonomide bugünkü tüketim, tüketicilerin bugün elde ettikleri gelire değil, ömür boyu elde etmeyi bekledikleri gelire bağlıdır (Ünsal, 2009, s. 428-429).

Bu hipoteze göre tüketim, ömür boyunca elde edilmesi planlanan gelirin bir fonksiyonudur. Tasarruf eğilimi üzerinde bireylerin yaşı yaşam döngüsü hipotezinde, önemli role sahiptir. Yaşam evrelerine göre, bireyin ömür boyu elde etmeyi planladığı gelir değişiklik göstermektedir. Bireyler ömürleri boyunca önce artan, belirli bir yaştan sonra ise azalan bir gelire sahiptir. Bireylerin geliri çalışma hayatının başlarında düşük düzeylerdeyken, ilerleyen zaman diliminde artarak tepe noktasına ulaşır emeklilik döneminde ise azalmaktadır. Bu yüzden bireyler gençlik döneminde ya daha düşük seviyede tasarruf etmekte ya da tasarruf edemeyerek borç stoklarını artırmaktadırlar. Bireyler orta yaşa geldiklerinde ise hem gençlik döneminde oluşan borçlarını ödemeye hem de emeklilikleri için tasarruf etmeye çalışırlar. Bireylerin tasarruf eğilimleri orta yaşlarda en yüksek seviyededir. Bu sayede birey, hayatı boyunca istikrarlı bir tüketim düzeyine kavuşur (Erkiletlioğlu vd., 2011, s. 4-5).

Ömür boyu gelir hipotezinde bireyler emeklilik zamanına göre çalışma dönemlerinde daha fazla gelir elde ederler. Bu sebeple gelirlerinde ömürleri boyunca oluşan dalgalanmanın

tüketim üzerindeki etkisini gidermek (tüketim düzleşmesi) için çalışma dönemlerinde pozitif tasarruf yaparak emeklilikte geliri aşan tüketim kısmını karşılarlar (Ünsal, 2009, s. 429).

Ulusal tasarruf davranışı açısından hipotezin üç temel sonucu bulunmaktadır. Birincisi, ulusal tasarruflar; ulusal gelirin düzeyine değil, büyüme oranına bağlıdır. İkincisi, ekonomideki servet düzeyi emeklilik süresi planı ve ulusal tasarrufların önemli belirleyicilerindedir. Bu sonuç, bir ülkedeki servet düzeyinin ve sosyal güvenlik sisteminin önemli bir belirleyicisi olarak sermaye piyasalarının ve servet vergilerinin ulusal tasarrufların düzeyinin ve zaman içindeki gösterdiği gelişimi önemli ölçüde belirlemektedir. Nüfusun demografik yapısının ulusal tasarrufları belirleyen bir diğer önemli faktör olması, hipotezin ulusal tasarruflar açısından üçüncü önemli sonucudur. Bu yüzden ulusal tasarruf kararlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar, diğer değişkenler ile birlikte sermaye piyasalarına ilişkin büyüklükleri, büyüme oranlarını ve nüfusun demografik yapısına ilişkin nicel ve nitel değişkenleri içermelidir (Çolak ve Öztürkler, 2012, s. 3-4).

Ülkeler arasında ömür boyu gelir hipotezine göre tasarruf farklılıkları yaratan bazı sonuçlar vardır. Bunlar; ülkedeki beklenen yaşam süresi ne kadar fazla ise bireylerin, çalışma yaşamlarında o kadar tasarruf yapma eğiliminde olması, emeklilerin sayısının ülkedeki oranı ne kadar fazla ise ülkede tasarruf oranının o derece düşük olması ve sosyal güvenlik sisteminin bireylerin emeklilik dönemi için sağladıkları yüksek gelir düzeyi çalışma hayatında tasarrufun düşük olmasına yol açar (Ünsal, 2009, s. 432).

1.3.4. Sürekli Gelir Hipotezi (Friedman, 1957)

Amerikalı iktisatçı Milton Friedman tarafından 1957' de geliştirilen sürekli gelir hipotezinin çıkış noktası Fisher'in zamanlar arası tüketim analizidir. Sürekli gelir hipotezinde belirli bir dönemdeki cari gelir, biri sürekli biri geçici gelir olmak üzere iki bölüme ayrılır. Bireylerin sahip oldukları beşeri ve beşeri olmayan servet ile her yıl kazanmayı bekledikleri ortalama gelir sürekli gelirdir. Cari gelirden oluşan beklenmedik değişimlerse geçici gelirdir (Ünsal, 2009, s. 432).

Bu hipoteze göre, bireylerin tüketimi “sürekli gelir” in bir fonksiyonudur. Tüketimde değişikliğe sadece sürekli gelirdeki bir değişiklik neden olur. Harcama davranışını gelirdeki geçici değişiklikler etkilemez. Yani, bireylerin tasarruf oranlarını uzun vadeli gelir beklentileri belirler (Erkiletlioğlu vd., 2011, s.4). Bu nedenle ortalama tüketim eğilimi kısa dönemde gelirdeki geçici artışlar sonucu düşerken, tasarruf oranı yükselir. Gelirdeki sürekli artışlar karşısında uzun dönemde tasarruf oranı sabit kalır (Tarı ve Çalışkan, 2005, s.10). Bu sonuç,

kısa ve uzun dönem ayrımıyla, Keynes'in Mutlak Gelir Hipotezinde karşımıza çıkan çelişkiyi gidermekte ve Mutlak Gelir Hipotezinin zayıflamasına neden olan tüketim bulmacasını doğrular niteliktedir (Tapşın, 2011, s. 14).

1.3.5. Rasyonel Bekleyişler Analizi

Amerikalı iktisatçı Robert Hall tarafından Rasyonel Bekleyişler Analizi 1970'lerde geliştirilmiştir. Hall, sürekli gelir düzeyini Rasyonel Bekleyişler analiziyle tahmin etmeye çalışmış ve rasyonel bekleyişlerin tüketim üzerindeki sonuçlarını araştırmıştır (Ünsal, 2009, s. 437- 438).

Rasyonel bekleyiş analizine göre tasarruf, ekonomik karar birimlerinin gelecekteki gelirlerini doğru tahminleri ve tasarruf kararları da bu doğru gelir tahmini üzerine dayandırılır. Dolayısıyla tasarruf kararlarında, gelirden umulmadık bir değişim olmadıkça değişim olmayacaktır. Tasarruf kararlarının değiştirilmesi için gelirden ekonomik karar birimlerinin beklemedikleri değişimlerin olması gerekmektedir. Gelirden beklenmedik değişim tasarruflarda beklenmedik bir değişim olması, tasarrufların rasyonel bir biçimde değişmesi demektir (Çolak ve Öztürkler, 2012, s. 5).

Bir değişkenin değerindeki değişimleri tahmin etmenin mümkün olmadığı durum rassal yürüme olarak tanımlandığından, Hall'ın sürekli gelir hipotezini rasyonel bekleyişler çerçevesinde ele alarak ulaştığı sonuca tüketimdeki değişimleri öngörmenin mümkün olmadığı yolundaki sonuca tüketimin rassal yürümesi denir. Sürekli geliri etkileyen değişimlerin olmasıyla bireyler tüketim planlarını değiştirirler. Ancak gelirden beklenen değişimler tüketimi değiştirmez (Ünsal, 2009, s. 438).

Tasarrufun rassal yürüyüşü hipotezine yönelik alan yazında iki eleştiri bulunmaktadır. Birincisi, ampirik gözlemlere dayanan gelirden beklenmeyen değişimlerin tasarrufu etkilemediğine yönelik "aşırı düzleştirme" hipotezi, diğeri ise, gelirden beklenen değişimlerin tasarrufları etkilediğini varsayan ampirik gözleme dayanan "aşırı duyarlılık" hipotezidir. Tasarrufun rassal yürüyüşü hipotezini test etme amacıyla hem beklenen hem de beklenmeyen gelirlerin tasarruf fonksiyonunun kurgusunda bulunmaları gerekmektedir (Çolak ve Öztürkler, 2012, s. 5).

1.3.6. Dönemlerarası Bütçe Sınırlaması

Irwing Fisher, belirsizliğin olmadığı ve iki dönem yaşayan bir tüketiciden yola çıkarak tüketimin dönemler arasında optimum dağılımını analiz eden ilk iktisatçıdır (Çolak ve Öztürkler, 2012, s. 4). Fisher'in dönemlerarası tüketim tercihi modeli, ömür boyu ve sürekli gelir teorilerinin hareket noktasını oluşturduğundan önemli bir aşamayı teşkil eder. Tüketicinin rasyonel davrandığı varsayılarak, tüketim ya da tasarruf yapmak arasındaki tercihini hangi şartlar altında, nasıl yaptığını ve bu tercih üzerinde ne gibi kısıtlamaların bulunduğunu araştırır (Tarı ve Çalışkan, 2005, s. 7).

İki dönemli bir analizde tüketimin optimum dağılımı probleminin çözümü, aynı zamanda birinci dönemde tasarrufun ne kadar olacağı probleminin de çözümü anlamına gelmektedir. Dönemler arası optimizasyon ilkesine göre tasarruf düzeyinin farklı dönemlerdeki tüketimlerin marjinal faydaları ve faiz oranı olmak üzere iki belirleyicisi vardır (Çolak ve Öztürkler, 2012, s. 4).

Bireyler belirli bir dönemdeki gelirinin bir miktarını harcamayıp gelecekte faizi ile birlikte geri almak üzere tasarruf etme (borç verme) imkânına sahiptir. Birey, gelecekteki tüketimi bugünkü tüketime tercih edebilir ya da bugünkü tüketimi gelecekteki tüketime tercih ederek borç alarak negatif tasarruf yapabilir. Bugünkü ve yarınki gelir değiştiğinde tüketicinin dönemler arası optimal tüketim kalıbı değişir. Fayda maksimizasyonuna dayalı analize göre, bugünkü tüketim hem bugünkü gelire hem de gelecekteki gelire bağlıdır. Bu çıkarım bugünkü tüketimin sadece bugünkü gelire bağlı olduğunu kabul eden mutlak gelir hipotezine karşı çıkmaktadır (Ünsal, 2009, s. 424).

1.4. TASARRUF FONKSİYONU

Tasarruf harcanabilir gelirin tüketime ayrılmayan kısmı olduğundan harcanabilir gelir denklemleri: $Y_d = C + S$ 'dir. Bu ifadede tüketim ve tasarruf fonksiyonlarının toplamı harcanabilir geliri göstermektedir. Buradan S'yi yalnız bırakarak tasarruf fonksiyonunu şu şekilde elde edebiliriz:

$$S = Y_d - C$$

$C = C_0 + cY_d$ olduğuna göre, C'yi yukarıdaki ifadedeki yerine koyalım,

$S = Y_d - (C_0 + cY_d)$ ifadesini elde ederiz. Buradan tasarrufun harcanabilir gelir ile tüketim fonksiyonu arasındaki fark olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle tasarruf fonksiyonunu şu şekilde ifade edebiliriz; $S = f(Y)$

Bu ifade, genel fonksiyonun parametreleri de gösterilerek şu şekilde belirtilebilir;

$$S = S_0 + sY_d$$

Bu formülde, S tasarruf miktarını, S_0 harcanabilir gelir sıfırken yapılan tasarrufu, s marjinal tasarruf eğilimini, Y_d harcanabilir geliri göstermektedir (Dinler, 2005, s. 333).

Marjinal tasarruf eğilimi, kişisel tasarruftaki değişimin harcanabilir kişisel reel gelirdeki değişmeye oranıdır.

$$\text{Marjinal Tasarruf Eğilimi (s)} = \frac{\text{Tasarruftaki Değişme } (\Delta S)}{\text{Harcanabilir Kişisel Gelirdeki Değişme } (\Delta Y_d)}$$

Marjinal tasarruf eğilimi harcanabilir kişisel gelirdeki artışın tasarrufta ne kadarlık bir değişime neden olduğunu ifade eder. Marjinal tasarruf eğilimi ile marjinal tüketim eğiliminin toplamı her zaman bire eşittir (Ünsal, 2009, s. 136-137).

Ortalama tasarruf eğilimi bir ekonomide oluşturulan harcanabilir gelirin ne kadarının tasarruf edildiğini gösterir ve S/Y_d 'dir. Ekonomide harcanabilir gelir yükseldikçe ortalama tasarruf eğilimi yükselmektedir. (Dinler, 2005, s. 334).

Harcanabilir gelir ile tüketim miktarı arasındaki farka negatif tasarruf denilmektedir. Gelirin olmadığı zamanda bile negatif tasarruf vardır. Çok düşük gelirlerle tasarruf söz konusu olmaz. Gelirin sıfır olduğu noktada bile bireyler hayatını idare ettirebilmek için tüketim yapmak zorundadır. Bu durumda borçlanma yani eksi tasarruf söz konusu olacaktır. Borçlanma olmadan tüketim yapmak mümkün değildir (Eğilmez, 2010, s.103).

1.5. TÜRKİYE'DE TASARRUF EĞİLİMİ

Tasarruf, Cumhuriyetin kurulmasıyla, 1920'lerin sonunda, tarımdan sanayiye geçerken, önemli bir kavram olmuştur. Genç Cumhuriyet, dış dengelerinin bozuk olduğu 1929 Büyük Bunalımında, sanayileşmek ve büyümek istemiş ve bu dönemde tasarrufa önem vermiştir (Uygur, 2012, s. 2).

Türkiye'de 1980 sonrası dönemde bütçe açıkları kronikleşmiştir ve bu açıklar iç ve dış borçlanmayla kapatılmaya çalışılmıştır. Bu durum 2002 sonrası uygulanan sıkı maliye politikaları ile tersine dönmüştür. Alınan tedbirlerle bütçe açıklarının GSYH içerisindeki payı yüzde 16'dan yüzde 1'e kadar düşmüştür. Kamu tasarrufları böylece artmaya başlamıştır. Ancak

ulusal tasarruf seviyesi, özel tasarrufların düşmesiyle azalan bir seyir izlemiştir (Karagöl, Özcan, 2014, s. 7).

Türkiye finansal sistemde serbestleştikten sonra tasarruf oranı düşen ülkeler arasına girmiştir. 1990'larda milli gelirin yaklaşık yüzde 23,5'ini oluşturan ulusal tasarruflar 2000-2008 döneminde yüzde 17'ye, 2010'da ise yüzde 12,7'ye kadar gerilemiştir (Karagöl, Özcan, 2014, s. 7-8). Özel kesim tasarruf oranı 2007'den sonra düşüş içindeyken, kamunun krizinde etkisi ile 2012'ye kadar devam ettirdiği mali dengeyi kurma girişimi kamusal tasarrufların artmasına neden olmuştur. Sıkı maliye politikası 2007 sonrası toplam tasarrufun daha da düşük düzeye gerilemesini engellemiştir (Çolak ve Öztürkler, 2012, s.16). Özel sektörün tasarruf fazlasıyla 2001' de yüzde 11 seviyesindeki kamu tasarruf açığı karşılanırken, 2012'de ise toplam tasarruf açığının yüzde 83'ünü özel sektör oluşturmuştur. Dolayısıyla son dönemdeki tasarruf açığı sorunu, 1990'lı yıllardaki gibi yüksek kamu tasarruf açıklarından değil, özel sektörün ve özellikle hane halkının daha az tasarruf yapmasından kaynaklanmıştır (Karagöl ve Özcan, 2014, s. 7-8).

Tasarruf oranındaki düşüş Türkiye ekonomisini yabancı tasarruflara yani sermaye hareketlerine muhtaç duruma getirmiştir. Yatırım tasarruf dengesi kurulamadığından, Ülke cari açık vererek büyüme açmazına girmiştir. Türkiye 2007 krizi öncesinde ve sonrasında iktisat politikalarında temel kısıt olarak bu olgudan yararlanmıştır. Küresel likidite bolluğu Türkiye'nin bu konuda şansı olmuştur (Çolak ve Öztürkler, 2012, s. 16).

Özel sektör tasarruflarındaki düşüşün sebepleri; tüketici kredi faizlerindeki düşüşler, genişleyen kredi hacmi, tüketim harcamalarındaki artışlar, bozulan dış ticaret hadleri, artan politik ve makroekonomik istikrarın oluşturduğu güven ortamı, demografik faktörler, finansal sistemin ağırlıklı olarak bankacılık sektörüne dayalı olması, tasarrufların çoğunun yastık altında tutulması ve üretimde artan ithal bağımlılığı olarak sıralanabilir (Karagöl ve Özcan, 2014, s. 8).

Tasarruflar, üretimin sürekliliği, büyümenin devamlılığı ve ülke kalkınması için önemli olup, bir ülkedeki sabit üretken yatırımların ve ülke içi üretimin temel kaynağıdır. Toplam ulusal tasarrufların yurtiçi sabit yatırımları karşılayabilecek düzeyde olması beklenir. Ulusal tasarrufları yatırımları karşılayacak seviyede olmadığına yabancı sermayenin üretimdeki payı artar ve zamanla döviz kuru baskısı, ekonomik kırılganlık, kronik cari açık gibi problemlere neden olabilir (Uygur, 2012, s.2).

Tablo: 1.5.1:Yıllara Göre Yapılan Tasarruf Miktarı

(Cari Fiyatlarla, Bin TL)

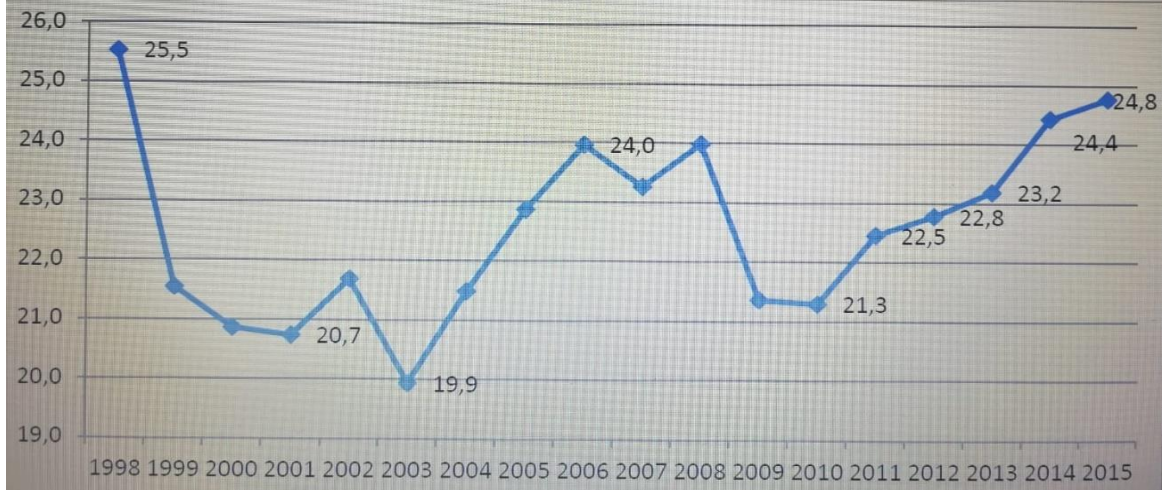
Yıllar	Kamu Tasarrufu
1998	-974,337
1999	-5,222,957
2000	-5,720,479
2001	-17,105,071
2002	-16,983,355
2003	-18,838,988
2004	-5,370,397
2005	18,172,008
2006	31,550,587
2007	20,086,487
2008	16,235,041
2009	-8,024,455
2010	16,982,116
2011	47,838,912
2012	41,244,378
2013	53,341,793
2014	54,471,192
2015	85,392,802
2016	70,877,744
2017	73,221,450
2018 (1)	46,296,716
2019 (2)	29,605,089

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

Tablo 1.5.1. de Türkiye’ de yıllara göre gerçekleşen kamu tasarruf miktarları TL cinsinden gösterilmektedir. Tablodaki veriler incelendiğinde en düşük tasarruf miktarı 2003 yılında -18,838,988 TL olarak gerçekleşmekte iken; en yüksek 2015 yılında 85,392,802 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Şekil 1.4.1. Türkiye’de Toplam Yurt İçi Tasarruf Oranları (%)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı web sitesi

Kalkınma Bakanlığı raporuna göre (2017), Şekil 1.4.1’ de Türkiye’nin toplam yurtiçi tasarruf oranı, 1998-2015 yılları arasında ortalama yüzde 23 olarak gerçekleştiği; 2011 yılı ve sonrasında artış gösterdiği ve 2015 yılında 1998 yılından sonra en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı’nda ve 2013 ve 2014 Orta Vadeli Programları’nda yer alan temel politika hedeflerinden biri, ulusal tasarrufların artırılması olarak belirlenmiştir. Ulusal tasarruf oranının 2014-2018 dönemi sonunda, büyüme ve cari açık hedefleriyle uyumlu bir şekilde, yüzde 19’a yükseltilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla, Onuncu Kalkınma Planı’nda sermaye birikimi ve sanayileşme sürecinin hızlandırılması, cari açığın kalıcı biçimde makul düzeylere çekilmesi, ulusal tasarrufların, üretken yatırımlar ve üretim faktörlerinin verimlilik düzeylerinin artırılması; ekonominin yenilikçi ve ithalat bağımlılığı azalmış bir yapıya dönüştürülmesi amaçlanmaktadır (Karagöl, Özcan, 2014, s.8).

Şekil 1.4.2. Türkiye'de Özel ve Kamu Tasarruf Oranları

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı web sitesi.

Kalkınma Bakanlığı raporuna göre (2017), Şekil 1.4.2' de Türkiye'nin toplam tasarruf oranının 2015 yılında en yüksek seviyeye ulaşarak yüzde 24,8 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE VARSAYIMLARI

Çalışmanın amacı Çorum ilinde yaşayan hane halkının çeşitli demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlere ve gelir düzeyine göre finansal değer ve amaçları ile finansal uygulamaları arasında tasarrufları üzerinde anlamlı bir ilişki olup olmadığını ortaya koymaktır.

Bu doğrultuda bu tez çalışması hane halkı geliri ile tasarruf davranışı arasındaki ilgiyi tespit etmeye yöneliktir. Hane halkının elde ettiği gelirin tasarruf oranları üzerindeki etkisi ve hane halkı yapısının diğer özelliklerinin tasarruf oranları üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Çalışmada uygulamaya katılan bireylerin anket sorularını içten ve doğru biçimde yanıtladığı ve çalışma grubunun temsil niteliğine sahip olduğu varsayılmaktadır.

2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çalışmamız Çorum’ da hane halkı geliri ile tasarruf oranı arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. Bu konuda uluslararası alan yazında yapılan çalışmalar incelendiği zaman, daha çok Türkiye genelinde çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak yapılan bu çalışmaların kapsam bakımından daha sınırlı olması, bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın evreni Çorum ilinde ikamet eden bireylerdir. Ulaşılabilir evren seçimi, örnekleme ve örneklem büyüklüğü belirleme aşamaları nicel veri analizi bakımından çalışmanın amacına ulaşması açısından büyük önem taşımaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2008, s.69). Hane halklarının tasarruf davranışlarının incelendiği çalışmada genel evren olarak tanımlayabileceğimiz Çorum’da yaşayan hanelerin tamamına anket uygulamak zaman, maliyet ve veri sağlığı bakımından pek mümkün bir durum değildir. Bu nedenle ilk aşamada genel evreni yansıtan ulaşılabilir bir evren tanımlamak gerekir.

Araştırma evreni olarak belirlenen Çorum ili toplam nüfusu 536.483 iken; merkez ilçe nüfusu 294.807'dir (İç İşleri Bakanlığı sitesi, 2019). Roscoe örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde her kategoriden en az 30 veri bulunmasını ve örneklem büyüklüğünün 500'den küçük olmasını önermektedir. 4 gelir, 3 yaş ve 2 cinsiyet grubunun bulunduğu çalışmamız için toplam 9 grup vardır ve Roscoe'nun önerisi doğrultusunda 270 kişilik örneklem çalışmamız için yeterli olmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008, s.85).

Araştırmanın çalışma grubunu Çorum merkez ilçede yaşayan, basit tesadüfü örnekleme yoluyla ulaşılan 309 gönüllü birey oluşturmaktadır. Basit tesadüfü örnekleme en popüler örnekleme yöntemidir. Basit tesadüfü örneklemenin amacı popülasyonu temsil edecek örneklemin seçilmesidir (Karasar, 2000).

2.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI

Araştırmada araştırma konusu olan tasarruf ile ilgili alan yazın tarama çalışması yapılarak incelemeye başlanmış ve ilgili konu başlıkları çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra konuyla ilgili yapılmış yüksek lisans, doktora tezleri ve yayınlanan bilimsel çalışmalardan yararlanılmıştır. Araştırmanın uygulama kısmı anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yapılan alan yazın taraması sonucunda oluşturulan anket formu kullanılmıştır. Hazırlanan anket aileler hakkında genel bilgiler, ailelerin finansal değer ve amaçlarına ilişkin bilgiler, ailelerin finansman uygulamalarına ilişkin bilgiler olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Anket toplam 32 maddeden oluşmaktadır.

Bu araştırma genel tarama modeli ile yapılmıştır. Tarama Modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi durumları içinde ve var olduğu gibi tanımlamaya çalışılır (Karasar, 2000).

Araştırmada anket yöntemiyle elde edilen veriler nicel veri çözümlemesine yönelik olarak geliştirilmiş olan istatistik paket programı SPSS 18.00 ile analiz edilmiştir.

2.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmada ölçülmek istenen temel hipotezler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

H1: Bütçeyi yöneten kişinin cinsiyeti ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Bütçeyi yönetenin eğitim durumu ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Bütçeyi yönetenin yaşı ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Aylık toplam gelir ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Bütçeyi yönetenin mesleki statüsü ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Konutun mülkiyet durumu ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Özel arabaya sahiplik ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8: Tatile gitme ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H9: Çocuğun bakımının ücretli olmasıyla ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H10: Çocuğun bakımını yapan ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H 11: Çocukların yaş aralığı ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H 12: Bakım gerektiren çocuk olması ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H 13: Yatırım yapma ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H 14: Yatırım planı yapma ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H15: Borçlanma planı yapma ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H 16: Harcama planı ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H 17: Tasarruf planı ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde Çorum ilinde yaşayan bireylerin tasarruf eğilimlerini test etmek amacıyla yapılan analiz sonuçları paylaşılmıştır. Araştırma sırasında Çorum'da ikamet eden 309 hane halkı ile Çorum İlinde Hane halkının mikro tasarruf eğilimi konulu bir anket çalışması uygulanmıştır.

3.1. ÇALIŞMA GRUBUNUN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Çalışma grubunun demografik özellikleri ile tasarruf yapma durumu arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.1.1 : Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Kadın	169	%55
	Erkek	139	%45
Yaş	18-29	47	%15
	30-45	163	%53
	45+	99	%32
Medeni Durum	Evli	261	%84
	Bekar	48	%16
Eğitim Durumu	İlkokul	19	%6
	Ortaokul	35	%11
	Lise	45	%15
	Üniversite	210	%68
Aylık Toplam Gelir	0-1800	41	%13
	1800-5000	137	%44
	5000-10000	115	%37
	10000+	16	%5

Konutun Durumu	Mülkiyet	Ev sahibi	203	%65,7
		Kiracı	88	%28,5
		Lojman	8	%2,6
		Başkasının evinde ücretsiz oturuyor	10	%3,2
Düzenli Olarak Her Yıl Tatile Gitme	Her	Evet	115	%37,2
		Hayır	194	%62,8

Tablo 3.1.1 incelendiğinde araştırmaya katılan 309 bireyin %55'i kadın, %45'i erkek olduğu; %15'inin 18-29 yaş aralığında, %53' ünün 30-45 yaş aralığında, %32' sinin ise 45 yaşından büyük olduğu görülmektedir. Araştırma grubu medeni duruma göre incelendiğinde %84' ü evli, %16' sı bekarıdır. Çalışma grubunun %6'sı ilköğretim, %11'i ortaokul, %15'i lise ve %68'i üniversite mezunu olarak belirtmiştir. Ankete katılan bireylerin %13'ü 0-1800TL, %44'ü 1800-5000 TL, %5'i ise 10000TL'nin üzerinde aylık gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Çalışma grubunun %65,7'lik büyük bir oranı ev sahibi, %28,5'i kiracı, %2,6'sı lojmanda ve %3,2'sinin başkasının evinde ücretsiz oturduğu görülmektedir. Ankete katılan bireylerin %37,2'si her yıl düzenli olarak tatile gittiğini belirtirken, %62,8'i düzenli bir tatil alışkanlıklarının olmadığını ifade etmektedir.

3.2. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışma grubunun vermiş olduğu anket yanıtlarının değerlendirilmesinde, SPSS 18.00 istatistik programı kullanılmıştır. Bu anket çalışması ile kategorik-nominal veri üretilmiş ve bu veri türüne ilişkin tanımlayıcı istatistikler kullanılarak sonuçlar değerlendirilmiştir. Aşağıdaki tablolarda araştırma sonucu elde edilen veriler sunulmuştur. Her tabloyla ilgili ayrı ayrı yorum yapılmış, bazı tablolarda da sonuçlara ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur.

Tablo 3.2.1 : Evin Bütçesini Yöneten Kimdir

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kadın	37	12,0	12,0	12,0
Erkek	146	47,2	47,2	59,2
Her ikisi de	126	40,8	40,8	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Tablo 3.2.1 incelendiğinde çalışma grubunun %12'sinin kadın; %47,2'sinin erkek, %40,8'inin ise kadın ve erkek birlikte ev bütçe yönetiminde söz sahibi olduğu görülmüştür.

Tablo 3.2.2 : Evin Bütçesini Yöneten Kişinin Yaş Aralığı

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
23 ve daha az	1	%3	%3	%3
24-35	67	%21,7	%21,7	%22,0
36-47	145	%46,9	%46,9	%68,9
48+	96	%31,1	%31,1	%100,0
Toplam	309	%100,0	%100,0	

Tablo 3.2.2 incelendiğinde çalışma grubunun %3'ünün 23 ve daha az yaş aralığında, %21,7'sinin 24- 35 yaş aralığında, %46,9'unun 36-47 yaş aralığında ve %31,1 'inin 48 yaş üzerinde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle yaş grupları dolayısıyla çalışma grubunun aktif biçimde çalışma hayatı içerisinde olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3.2.3 : Evin Bütçesini Yöneten Kişinin Öğrenim Durumu

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
İlkokul	33	10,7	10,7	10,7
Ortaokul	22	7,1	7,1	17,8
Lise	52	16,8	16,8	34,6
Üniversite	202	65,4	65,4	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Tablo 3.2.3'te elde edilen sonuçlar incelendiğinde Çorum ili hane halkının bütçesini yöneten bireylerin %10,7'sinin ilkokul, %7,1'inin ortaokul, %16,8'inin lise ve %65,4'ünün üniversite mezunu olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ankete katılan bireylerin büyük bir bölümünde hane halkı bütçesini yöneten bireyin lise ve üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.4 : Evin Bütçesini Yöneten Kişinin Mesleki Statüsü

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
SSK'lı Çalışan	68	22,0	22,0	22,0
Devlet Memuru	159	51,5	51,5	73,5
İşveren	16	5,2	5,2	78,6
Yevmiyeli	5	1,6	1,6	80,3

Emekli	31	10,0	10,0	90,3
Evhanımı	12	3,9	3,9	94,2
Diğer	18	5,8	5,8	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Tablo 3.2.4 değerlendirildiğinde çalışma grubunda %51,5’lik oranla devlet memurlarının bulunduğu, %22’lik oranla SSK’lı çalışanların, % 10’luk bir grubunun emekli, %5,8’lik grubunun diğer mesleklerde çalıştığı, %5,2’lik grubun işveren olduğu, %3,9’luk oranın ev hanımı ve %1,6’lık bir oranın da yevmiyeli olarak çalıştığı görülmektedir. Çalışma grubunda görülen eğitim seviyesi yüksek olan grubun devlet memurlarını oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 3.2.5 : Hanede Çalışan Kişiler

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kadın	27	8,7	8,7	8,7
Erkek	149	48,2	48,2	57,0
Her ikiside	133	43,0	43,0	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Tablo 3.2.5 incelendiğinde ankete katılan bireylerin hanelerinde %8,7’sinin kadın, %48,2’sinin erkek ve %43’ünün kadın ve erkek birlikte olmak üzere çalıştığı görülmektedir. Çalışma grubunun yanıtları değerlendirildiğinde Çorum ilinde kadınların çalışma hayatında aktif biçimde rol aldığı gözlenmektedir.

Tablo 3.2.6 : Hanede Çalışan Kişiler Kaç Yıldır Çalışıyor

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
1-10	73	23,6	23,6	23,6
11-20	121	39,2	39,2	62,8
20+	115	37,2	37,2	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Tablo 3.2.6 incelendiğinde çalışma grubunun %23,6’sının 1-10 yıl, %39,2’sinin 11-20 yıl ve %37,2’sinin 20 yıldan fazla bir süredir çalışma hayatında olduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 3.2.7 : Çeşitli amaçlarla borçlanma

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	234	75,7	75,7	75,7
Hayır	75	24,3	24,3	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Ankete verilen yanıtlar değerlendirildiğinde çalışma grubunun %75,7'sinin çeşitli amaçlarla borçlandığı, %24,3'ünün borçlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular çalışma grubunun %24,3'lük bir kısmının borçlanmadan yaşamını idame ettirebildiğini göstermektedir.

Tablo 3.2.8 : Borçlanma Planı

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	240	77,7	77,7	77,7
Hayır	69	22,3	22,3	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Ankete verilen yanıtlar değerlendirildiğinde çalışma grubunun %77,7'sinin borçlanma planı yaptığı, %22,3'ünün borçlanma planı yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguların çalışma grubunun çeşitli amaçlarla borçlanma maddesine verdikleri yanıtlarla örtüştüğünü ve bilinçli bir borçlanma yapmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

Tablo 3.2.9 : Harcama Planı

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	255	82,5	82,5	82,5
Hayır	54	17,5	17,5	100,0
Toplam	309	100,0	100,0	

Ankete verilen yanıtlar değerlendirildiğinde çalışma grubunun %82,5'inin harcama yaparken harcama planı yaptığı, %17,5'inin harcama planı yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgulardan hareketle Çorum ili hane halkında belirli bir plan doğrultusunda harcama yapma davranışının ağırlıklı olarak tercih edildiği görülmektedir.

Tablo 3.2.10 : Çocuğun Bakımı Ücretli Bakıcı Tarafından Sağlanıyor

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	35	11,3	11,3	31
Hayır	211	68,3	68,3	100

Ankete verilen yanıtlar değerlendirildiğinde çalışma grubunun %11,3'ünün çocuklarının bakımı için bütçe ayırdığı, %68,3'ünün ise çocuğun bakımı için bütçe ayırmadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle Çorum ili hane halkında belirli bir plan doğrultusunda harcama yapma davranışının ağırlıklı olarak tercih edildiği görülmektedir.

Tablo 3.2.11 : Tasarruf Yapma/Tasarruf Planı Yapma

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	250	80,9	80,9	80,9
Hayır	59	19,1	19,1	100
Toplam	309	100	100	
Tasarruf Planı Yapanlar	213	68,9	75,5	75,5

Çalışma grubunun verdikleri yanıtlar dikkate alındığında %80,9'unun tasarruf yaptığı, %19,1'inin tasarruf yapmadığı; tasarruf yapanların %75,5'inin tasarruf planı yaptığı görülmektedir.

Tablo 3.2.12 : Yapılan Tasarruf Miktarı

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
500 TL nin altı	136	44,0	46,7	46,7
500-1000TL	83	26,9	28,5	75,3
1000-1500TL	38	12,3	13,1	88,3
1500+	34	11,0	11,7	100,0
		100	100,0	

Tablo 3.2.12'de yapılan tasarruf miktarı incelendiğinde çalışma grubunun %44'unun 500 TL'nin altında tasarruf yaptığı, %26,9'unun 500-1000TL arasında tasarruf yaptığı, %12,3'ünün 1000-1500TL arasında tasarruf yaptığı ve %11'inin 1500TL üzerinde tasarruf yaptığı görülmektedir. Tasarruf yapan bireylerin daha çok düşük miktarda tasarruf yapabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.2.13. Tasarrufu Değerlendirme Biçimi

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Altın	87	28,2	35,2	35,2

Döviz	29	9,4	11,7	47,0
Hisse Senedi	7	2,3	2,8	49,8
Banka	88	28,5	35,6	85,4
Menkul kıymet	2	,6	,8	86,2
Gayrimenkul	25	8,1	10,1	96,4
Diğer	9	2,9	3,6	100,0
Toplam	247	79,9	100,0	

Tablo 3.2.13 incelendiğinde Çorum ili çalışma grubunun %28,2'sinin tasarrufu değerlendirmek için altın, %9,4'ünün döviz, %2,3'ünün hisse senedi, %28,5'inin banka, %0,6'sının menkul kıymet, %8,1'inin gayrimenkul ve %2,9'unun diğer tasarruf değerlendirme biçimlerini tercih ettiği görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle Çorum ili hane halkının daha güvenli bulunan altın ve bankaya yöneldiği söylenebilir.

Tablo 3.2.14 :Tasarruf Araçlarını Seçme Sebebi

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Tasarrufu enflasyona karşı korumak	52	16,8	18,2	18,2
Alım satım karı	22	7,1	7,7	25,9
Ailenin karşılaşacağı zor durum	183	59,2	64,0	89,9
Aile bütçesine ek gelir	18	5,8	6,3	96,2
Faiz geliri	6	1,9	2,1	98,3
Diğer	5	1,6	1,7	100,0
Toplam			100,0	

Tablo 3.2.14 incelendiğinde çalışma grubunun %59,2'lik oranla en fazla ailenin karşılaşacağı zor durumlar için tasarruf araçlarını seçtiği, %16,8'lik kısmının tasarrufu enflasyona karşı korumayı amaçladıkları, % 7,1'lik kısım alım satım karı, %5,8'i aile bütçesine ek gelir, %1,9'u faiz geliri, %1,6'sı diğer tasarruf sebepleri ile hareket etmektedir.

Tablo 3.2.15 : Tasarruf Yapma Amacı

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Çocuklara güvence sağlamak	103	33,3	35,5	35,5
Ev almak	23	7,4	7,9	43,4
Gelecek için	95	30,7	32,8	76,2
Borçları ödemek	16	5,2	5,5	81,7
Evlenmek	3	1,0	1,0	82,8
Emeklilikte ek gelir	6	1,9	2,1	84,8
Araba almak	4	1,3	1,4	86,2
Toplumda itibar kazanmak	3	1,0	1,0	87,2
Sağlık	14	4,5	4,8	92,1
İşe yatırım	4	1,3	1,4	93,4
Tatil	3	1,0	1,0	94,5
Amacı yok	14	4,5	4,8	99,3
Diğer	2	,6	,7	100,0
Toplam	290	93,9	100,0	

Ankete verilen yanıtlar değerlendirildiğinde %33,3'ü çocuklara güvence sağlamak, %7,4 ev almak, %30,7 gelecek için, %5,2 borçları ödemek, %1 evlenmek, %1,9 emeklilikte ek gelir, %1,3 araba almak, %1 toplumda itibar kazanmak, %4,5 sağlık, %1,3 işe yatırım, %1 Tatil, %4,5 amacı olmadan ve % 0.6 diğer amaçlarla tasarruf yapmaktadır.

Tablo 3.2.16 : Yatırım/Yatırım Planı Yapma

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	172	55,7	55,7	55,7
Hayır	137	44,3	44,3	100,0
Yatırım Planı Yapma	164	53,1	53,1	53,1
Toplam	309	100,0	100,0	

Tablo 3.2.16' dan görüldüğü üzere çalışma grubunun %55,7'si yatırım yaparken, %44,3'ü yatırım yapmadığını ifade etmektedir. Çalışma grubunda yatırım yapanların %53,1'i

yatırım planı yaptığını belirtmektedir. Bu sonuçlardan hareketle yatırımların bir plan dahilinde gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3.2.17 : Etkili Bilgi Kaynakları

	Frekans	%	Geçerli %	Kümülatif %
Gazete dergi	11	3,6	4,3	4,3
Banka	38	12,3	14,7	19,0
Arkadaş çevre	27	8,7	10,5	29,5
Aile	40	12,9	15,5	45,0
TV Radyo	21	6,8	8,1	53,1
Kişisel Deneyim	119	38,5	46,1	99,2
Diğer	2	,6	,8	100,0
Toplam	258	83,5	100,0	

Tablo 3.2.17 incelendiğinde araştırmaya katılanların %3,6'sı gazete-dergi, %12,3'ü banka, %8,7'si arkadaş- çevre, %12,9'u aile, %6,8'i TV Radyo, %38,5 Kişisel deneyim, %0,6'sı diğer bilgi kaynaklarından yararlanarak tasarruf ve yatırım yapmaktadır.

Tablo 3.2.18 : Demografik Özellikler ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları

		Tasarruf yapıyor	Tasarruf yapmıyor	Toplam	x2	sd	p
Bütçeyi	Kadın	32	5	37	3.25	2	.196
Yöneten	Erkek	112	34	146			
	Her İkisi de	106	20	126			
Bütçeyi	İlkokul	23	10	33	.588	3	.117
Yönetenin	Ortaokul	17	5	22			
Eğitim	Lise	39	13	52			
Durumu	Üniversite	171	31	202			
Bütçeyi	23 ve daha az	1	-	1	.847	3	.838
Yönetenin	24-35	52	15	67			
Yaşı	36-47	118	27	145			
	48+	79	17	96			

Cinsiyet ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=.196>0.05$).

Evin bütçesini yönetenin eğitim durumu ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=.117>0.05$).

Yaş ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=.838>0.05$).

Tablo 3.2.19 : Aylık Toplam Gelir ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları

		Tasarruf yapıyor	Tasarruf yapmıyor	Toplam	x2	sd	p
Aylık	0-1800	29	12	41	9,63	3	.022
Toplam	1800- 5000	105	32	137			
Gelir	5000- 1000	101	14	115			
	10000+	15	1	16			

Aylık toplam gelir ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.022<0.05$).

Tablo 3.2.20 : Meslek ve Sahiplik Durumu ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları

		Tasarruf yapıyor	Tasarruf yapmıyor	Toplam	x2	sd	p
Bütçeyi	SSK'lı	52	16	68	8.33	6	.215
Yönetenin	Çalışan						
Mesleki	Devlet	135	124	259			
Statüsü	Memuru						
	İşveren	13	3	16			
	Yevmiyeli	2	3	5			
	Emekli	24	7	31			
	Ev hanımı	10	2	12			
	Diğer	14	4	18			

Konutun	Ev sahibi	169	34	203	6.73	3	.081
Mülkiyet	Kiracı	67	21	88			
Durumu	Lojman	8	-	8			
	Başkasının	6	4	10			
	evinde						
	oturuyor						
Özel	Evet	207	38	245	9.83	1	.002
Arabaya	Hayır	43	21	64			
Sahiplik							
Tatile Gitme	Evet	105	10	115	12.82	1	.000
	Hayır	145	49	194			
	Hayır	166	41	207			

Bütçeyi yöneten bireyin mesleki statüsü ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.215>0.05$).

Konutun mülkiyet durumu ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.081>0.05$).

Özel arabaya sahip olma durumu ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.002<0.05$).

Her sene düzenli tatile gitme ile tasarruf yapma arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını görmek için yapılan ki kare testinde anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.000 <0.05$).

Tablo 3.2.21 : Çocuk Bakımı ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları

		Tasarruf yapıyor	Tasarruf yapmıyor	Toplam	x2	sd	p
Çocuğun Bakımı	Evet	33	2	35	9.54	2	.008
	Hayır	161	50	211			
Ücretli mi							
Çocuğa Kim Bakıyor	Anne	114	39	153	14,25	5	.014
	Anneanne	29	5	34			
	Babaanne	15	0	15			
	Akraba	2	2	4			
	Bakıcı	28	2	30			
	1-10	118	31	149	.70	4	.951

Çocukların	11-20	66	14	80			
Yaş Aralığı	20-30	36	8	44			
	30+	15	3	18			
Bakım	Evet	84	18	102	.206	1	.386
Gerektirecek	Hayır	166	41	207			
Çocuk							

Çocuğun bakımına ayrılan ücret ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.008<0.05$).

Çocuğun bakan kişi ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.014<0.05$).

Çocukların yaş aralığı ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.951 > 0.05$).

Ailede bakım gerektirecek küçük çocuk bulunması ile tasarruf yapma arasında ki kare testi analiz sonuçlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.386 > 0.05$).

Tablo 3.2.22 : Yatırım ile Tasarruf Yapma Durumuna Ait Ki Kare Testi Sonuçları

			Tasarruf yapıyor	Tasarruf yapmıyor	Toplam	x2	sd	p
Yatırım Yapar mısınız?	Evet		159	13	172	33,41	1	.000
	Hayır		91	46	137			
Yatırım Planı Yapar mısınız?	Evet		151	13	164	28,21	1	.000
	Hayır		99	46	145			
Borçlanma Planı Yapar mısınız?	Evet		198	42	240	1,76	1	.125
	Hayır		52	17	69			
Harcama Planı Yapar mısınız?	Evet		216	39	255	13,63	1	.000
	Hayır		34	20	54			
Tasarruf Planı Yapar mısınız?	Evet		205	8	213	63,46	1	.000
	Hayır		41	28	69			

Tablo incelendiğinde yatırım yapma ve tasarruf yapma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=.000<0.05$).

Tablo incelendiğinde yatırım planı yapma ve tasarruf yapma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=.000<.05$).

Tablo incelendiğinde borçlanma planı yapma ve tasarruf yapma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p=.125 >.05$).

Tablo incelendiğinde harcama planı yapma ve tasarruf yapma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=.000 <.05$).

Tablo incelendiğinde tasarruf planı yapma ve tasarruf yapma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=.000 <.05$).

SONUÇ

Ekonomi biliminin temelini oluşturan konulardan birisi tasarruftur. Yatırımlar için gerekli finansmanın sağlanabilmesi için kamu ve özel kesim tasarrufları son derece önemlidir. Tüketim için yapılan harcamadan geriye kalan tasarrufları oluşturmaktadır.

Çalışmamızda anket maddelerinin oluşturulmasında Erkan'ın 2014 yılı tez çalışmasından ve Çopur' un 2001 yılı tezinde uyguladığı anketten yararlanılmıştır. Araştırma sırasında Çorum' da ikamet eden gönüllü 309 hane halkı ile Çorum Hane halkının Mikro tasarruf eğilimi konulu 32 maddelik bir anket çalışması uygulanmıştır.

Yapılan anket çalışmaları sonucunda ankete katılan 309 bireyin %55'i kadın, %45'inin erkek olduğu; %15'inin 18-29 yaş aralığında, %53' ünün 30-45 yaş aralığında, %32' sinin ise 45 yaşından büyük olduğu görülmektedir. Araştırma grubu medeni duruma göre incelendiğinde %84' ü evli, %16' sı bekarıdır. Çalışma grubunun %6' sı ilkokul, %11' i ortaokul, % 15' i lise ve %68' i üniversite mezunu olarak belirtmiştir. Ankete katılan bireylerin % 13' ü 0-1800TL, % 44' ü 1800-5000 TL, %5' i ise 10000TL'nin üzerinde aylık gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Çalışma grubunun %65,7' lik büyük bir oranı ev sahibi, %28,5' i kiracı, %2,6' sı lojmanda ve %3,2' sinin başkasının evinde ücretsiz oturduğu görülmektedir. Ankete katılan bireylerin %37,2' si her yıl düzenli olarak tatile gittiğini belirtirken, %62,8' i düzenli bir tatil alışkanlıklarının olmadığını ifade etmektedir.

Evin bütçesini yürütme sorumluluğunun daha çok erkekte olduğu görülmüştür. Bunun da toplumsal rollerden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Mesleki statü olarak değerlendirildiğinde memur ağırlıklı ve eğitilmiş bir profil çizdiği gözlemlenmiştir.

Çalışmaya katılanların %75,7 si çeşitli amaçlarla borçlanma yoluna gitmekte ve borçlananların %77,7 si ise borçlanma planından yararlanmaktadır. Ayrıca çalışma grubunun kendisini orta gelir düzeyinde görmesinden dolayı borçlanma sebebi olarak gelir kısıtı görülebilir. Bu bulgular, hane halkının ihtiyaçlarını giderme doğrultusunda gayret ettiklerini ve bir plan dahilinde bilinçli biçimde hareket etmenin önemini farkında olduklarını ortaya koymaktadır.

Çalışma grubumuzun %80,9' u tasarruf yaptığını ifade ederken; %68,9' u bir tasarruf planı dahilinde düzenli olarak tasarrufunu gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Bireylerin bir plana göre düzenli biçimde tasarruf yapma gayretlerinin içinde buldukları ekonomik durumu korumak ve iyileştirmek adına olduğu düşünülmektedir.

Tasarruf değerlendirme biçimlerinde ağırlıklı olarak altın ve bankayı tercih ettikleri; menkul kıymet ve hisse senedi gibi araştırmaya yönelik araçların tercih edilmediği söylenebilir. Bu durum hane halkının finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir.

Tasarruf araçlarından daha çok tasarrufu enflasyona karşı korumak ve ailenin karşılaşacağı zor durumlar için yararlanılmıştır. Tasarruf yapma amacı en çok %33,3 ile çocuklara güvence sağlamak olarak birinci sırayı almaktadır. İkinci olarak %30,7 ile gelecek için tasarruf yapıldığı görülmektedir. Bu da gösteriyor ki bireysel talepleri karşılamak yerine daha çok aileler ve çocukların geleceği düşünülerek tasarruf yapılmaktadır.

Yapılan Ki Kare analizinde tasarruf yapma ile evin bütçesini yönetenin eğitim durumu ($p=.117>0.05$), cinsiyeti ($p=.196>0.05$), yaşı ($p=.838>0.05$) ve bireyin mesleki statüsü ($p=.215>0.05$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Konutun mülkiyet durumu ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.081>0.05$).

Tasarruf yapma ile aylık toplam gelir arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.022<0.05$). Bireyin gelirinin miktarı ile orantılı olarak yaptığı tasarruf miktarı artmaktadır.

Özel arabaya sahip olma durumu ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.002<0.05$). Her sene düzenli tatile gitme ile tasarruf yapma arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını görmek için yapılan ki kare testinde anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.000 <0.05$). Bireylerin özel araç kullanma ya da tatile gitme gibi ihtiyaçlarını karşılamak için tasarruflarını artırma eğiliminde oldukları görülmektedir.

Yapılan Ki Kare analizlerinde çocuğun bakımına ayrılan ücret ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.008<0.05$). Çocuğun bakan kişi ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=.014<0.05$). Çocukların yaş aralığı ile tasarruf yapma arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare testi ile analiz edilmiş olup anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.951 > 0.05$). Ailede bakım gerektirecek küçük çocuk bulunması ile tasarruf yapma arasında ki kare testi analiz sonuçlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=.386 > 0.05$).

Hane gelirinin etkili ve verimli biçimde kullanılabilmesi amacıyla okul öncesi eğitimden başlamak üzere eğitim kademelerinde öğrencilere tasarruf, bilinçli tüketim üzerine bilgilendirme eğitimi yapılabilir.

Ev ekonomisini yöneten bireylerin ortak kararlar alabilmeleri, doğru planlamalarla borçlanma ve yatırım yoluna gidebilmeleri için ekonomistlerden kitle iletişim araçları ya da çeşitli seminerlerle halkın bilinçlendirmesi sağlanabilir.

Hane halkının geleceğe dair planlarını en uygun yollarla gerçekleştirebilmeleri için alanında uzman kişilerce yönlendirilmelerine yönelik belediye gibi çeşitli resmi kurumlarda uygun danışmanlık birimleri açılabilir.

Gerek okul yaşantısı içerisinde alınacak eğitimlerin gerekse yetişkinlere yönelik verilen bilgilendirmelerin bireylerin ekonomik davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Toplumun en küçük birimi olan ailelerin ekonomik durumlarındaki iyileşmelerin zaman içerisinde ulusal ekonomiye de katkı sağlayacak ve ulusal tasarruf açığının neden olduğu ekonomik problemleri ortadan kaldıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akgün, A.İ. (1996). Enflasyonun Finansal Yönetim Üzerine Etkisi, *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6 (1), 263-276.
- Aras, O. N. (2000). Türkiye'nin Kalkınma Sorunu ve Çözüm Noktasında Özel Finans Kurumları, *Journal of Qafkaz University*, 1 (3), 94-110.
- Barış, S. (2016). *Yurtiçi Tasarrufları Belirleyen Faktörler Ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme* (1990-2016), *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 4(2), 39-57.
- Bocutoğlu, E., Berber, M. ve Çelik, K. (2005). *Genel İktisada Giriş*, Trabzon: Derya Kitabevi.
- Bozkuş, S. ve Üçdoğruk, Ş. (2007, Mayıs). Hanehalkı Tasarruf Tercihleri Türkiye Örneği, 8. *Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi*, İnönü Üniversitesi, Malatya. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net>
- Büyükerşen, Y. (1974). *Vergi Tesirlerinin Mikro İktisadi Analizi*, Eskişehir: İ.T.İ.A. Yayınları, No: 71/37.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Çakmak, H. (2006). *Türk Kamu Yönetiminde Tasarruf Tedbirleri Uygulamaları ve Sonuçları* (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, Z. (2009). *Adana İlinde Hanehalkı Gelir ve Tasarruf Eğilimlerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Çolak, Ö F. ve Öztürkler, H. (2012). Tasarrufun Belirleyicileri: Küresel Tasarruf Eğiliminde Değişim ve Türkiye'de Hane halkı Tasarruf Eğiliminin Analizi, www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/1365/colak.pdf. Erişim tarihi: 11.05.2019.
- Çopur, Z (2001). *Aile Değerlerinin Finansman Uygulamalarına Etkisinin İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı web sitesi. Erişim adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Kamu-Kesimi-Genel-Dengesi-1.pdf>. Erişim tarihi: 21.06.2019.
- Eğilmez, M. (2014). *Örneklerle Kolay Ekonomi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eğilmez, M. ve Kumcu, E. (2016). *Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergenekon, S. (1996). *Tasarruf Eğilimini Etkileyen Sosyolojik Faktörler* (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkan, Ç. (2014). *Niğde İlinde Hanehalkı Gelir, Tüketim Ve Tasarruf Eğilimlerinin Analizi-2013* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkiletlioğlu, H., Gül, G., Şat, A.G. ve Çevik, B. (2011). *Türkiye'de Tasarruf Eğilimi*, Türkiye İş Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Bölümü.
- Ertek, T. (2008). *Makroekonomiye Giriş*, İstanbul: Beta Basım Yayım.

- Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Temmuz, 2015. (www.mod.gov.tr). Erişim tarihi: 06.12.2018.
- Hamarat, B. ve Özen, E. (2015). Türkiye’de Tasarruf Tercihlerini Etkileyen Değişkenlerin Kanonik Korelasyon Analizi İle Belirlenmesi, *Journal of Life Economics*, Doi: <http://dx.doi.org/10.15637/jlecon.58>. 1
- İç İşleri Bakanlığı sitesi. (2019). Çorum, Çorum Valiliği, www.corum.gov.tr. Erişim tarihi: 25.04.2019.
- Özkale, Ü. ve Karakurt, A. (2012). Türkiye’de Tasarruf Açığının Nedenleri ve Kapatılması İçin Politika Önerileri, *Bankacılar Dergisi*, İstanbul. Sayı: 83
- Paya, M. (2001). *Makro İktisat*, 2. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, *Yurt İçi Tasarruflar, Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara. Erişim tarihi: 19.03.2019.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2017). *Türkiye’de Yurt İçi Tasarrufların Ve Tüketime Gelişimi*, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dairesi, onbirinciplan.gov.tr. Erişim tarihi: 21.02.2019.
- Karagöl, E.T ve Özcan, B. (2014). Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarruf, *Analiz Dergi*, Seta Yayıncılık, İstanbul, 92.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, H., Kete, H. ve Aydın, M. S. (2017). *Akademik Bakış Dergisi*. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Issn:1694-528, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası, Kırgız Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat Kırgızistan, 62. <http://www.akademikbakis.org>. Erişim tarihi: 05.01.2019
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*.
- Özer, A. M. (2012). *Türkiye’de Sermaye Hareketlerinin Gelişimi ve Yatırım-Tasarruf Üzerine Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şengür, M. (2015). *Gelir Dağılımı Tasarruf İlişkisi: Türkiye’de Hanehalkı Tasarruflarının Belirleyicileri* (Doktora Tezi). Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tapşın, G. (2011). *İç Tasarruflar, Büyüme ve İstihdam İlişkisi* (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tarı, R. ve Çalışkan, Ş. (2005). Kocaeli İlinde Tüketime Gelir Hipotezlerinin Analizi, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19 (2), 1-19.
- Taş, H.U. (2012). *Tasarruf Bilinci Oluşturmada Coğrafya Eğitiminin Yeri ve Önemi*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uluyol, O. (2011). Adıyaman Üniversitesi Gölbaşı Meslek Yüksek Okulu Türkiye’de Ailelerin Tasarruf Yapma Alışkanlıkları ve Tasarrufları Değerlendirme Yöntemleri Üzerine Bir Araştırma, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, www.esosder.org, 10 (35), 167-179.
- Uygur, E. (2012). *Türkiye’de Tasarrufların Seyri ve Etkileyen Bazı Unsurlar*. Tartışma Metni. Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu. www.tek.org.tr. Erişim tarihi: 02.05.2019.
- Ünsal, E. M. (2009). *Makro İktisat*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara.

Wachtel, P., (1977).Inflation, Uncertainty, and Saving Behavior since the Mid-1950s, Explorations in Economic Research, 4, 558-78.

Yılmaz B. E. ve Yaraşır, S. (2009). Türkiye’de ve OECD ülkelerinde tasarruf- yatırım açıkları ve dış kaynak ihtiyacı. *Marmara Üniversitesi İİBF dergisi*, 27 (2), 97-129.

EKLER

EK-1 TÜRKİYE' DE MİKRO TASARRUF EĞİLİMLERİ: ÇORUM HANE HALKI TASARRUF EĞİLİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA ANKET FORMU

Değerli katılımcı:

Bu anket çalışması Türkiye' de mikro tasarruf eğilimleri kapsamında Çorum hane halkı tasarruf eğilimini belirlemeye yönelik hazırlanmıştır. Çalışmada elde edilen veriler tamamen akademik amaçla (Yüksek Lisans Tezi) kullanılacak ve derlenen kişi ve aile bilgileri kesinlikle gizli tutulacaktır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için anketteki tüm soruların size uygun seçeneğin içtenlikle cevaplandırılması gerekmektedir. Değerli vaktinizi ayırarak yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Naile Yağmur BİÇER

Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

I. AİLELER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1- Cinsiyetiniz

- Kadın
 Erkek

2- Yaşınız

- 18-29-
 30-45
 45+

3- Medeni durumunuz

- Evli
 Bekar

4- Eğitim durumunuzu seçiniz.

- İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite

5- Evin bütçesini yöneten kimdir?

- Kadın
- Erkek
- Her ikisi de
- Diğer

6- Evin bütçesini yöneten kişinin yaş aralığını işaretleyiniz

- 23 ve daha az
- 24- 35
- 36- 47
- 48+

7- Evin bütçesini yöneten kişinin öğrenim durumunu işaretleyiniz.

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite

8- Evin bütçesini yöneten kişinin mesleki statüsünü işaretleyiniz.

- SSK'lı çalışan
- Devlet Memuru
- İşveren
- Yevmiyeli
- Emekli
- Ev hanımı
- Diğer

9- Aylık toplam gelirin ne kadar?

- 0-1.800
- 1.800-5.000
- 5.000-10.000
- 10.000+

10- Hanede çalışan kişileri işaretleyiniz.

- Kadın
- Erkek
- Her ikisi de

11- Ailede çalışan bireyler kaç yıldır çalışıyor?

- 1-10
- 11- 20
- Daha fazla

12- Eşlerin evlilik süresini seçiniz.

- 1-10
- 11-20
- 20+

13- Kaç çocuđunuz var?

- Yok
 1
 2
 3
 4+

14- Evde bakım gerektirecek yaşta çocuk var mı?

- Evet
 Hayır

15- Çocuklarınızın yaş aralığını seçiniz.

- 1-10
 11-20
 20-30
 30+

16- Oturulan konutun mülkiyet durumu nedir?

- Ev sahibi
 Kiracı
 Lojman
 Başkasının evinde ücretsiz oturuyor
 Diğer

17- Özel arabaya sahip olma durumunuzu belirtiniz.

- Evet
 Hayır

II. AİLELERİN FİNANSMAN UYGULAMALARINA İLİŞKİN BİLGİLER

I. Borçlanmaya ilişkin bilgiler

18- Çeşitli amaçlarla borçlanır mısınız?

- Evet
 Hayır

19- Borçlanma planı yapar mısınız? (20. Soruya evet cevabı verdiyseniz yanıtlayınız)

- Evet
 Hayır

II. Tüketime İlişkin Bilgiler

20- Harcama planı (bütçe) yapar mısınız?

- Evet
 Hayır

21- Düzenli olarak her yıl tatile gider misiniz?

- Evet
 Hayır

22- Çocuğunuza kim bakıyor?

- Anne
 Anneanne
 Babaanne
 Akraba
 Bakıcı

III. Tasarruf Yapmaya İlişkin Bilgiler

23- Çocuğun bakımı ücretli bakıcı tarafından mı sağlanıyor?

- Evet
 Hayır

24- Tasarruf yapar mısınız?

- Evet
 Hayır

25- Tasarruf planı yapar mısınız? (27. Soruya evet cevabı verdiyseniz yanıtlayınız)

- Evet
 Hayır

26- Evin bütçesini yöneten kişinin yaptığı tasarruf miktarını seçiniz

- 500 TL nin altı
 500-1000 TL arası
 1000-1500 TL arası
 Daha fazla

27- Tasarrufunuzu değerlendirme biçiminizi işaretleyiniz

- Altın
 Repo
 Döviz
 Hisse senedi
 Banka
 Menkul Kıymet
 Gayrimenkul
 Diğer

28- Tasarruf araçlarını seçme sebebinizi işaretleyiniz.

- Tasarrufu enflasyona karşı korumak
- Alım satım karı elde etmek
- Ailenin karşılaşılabileceği zor durumlar için
- Aile bütçesine ek gelir
- Faiz geliri elde etmek
- Diğer

29- Tasarruf yapma amacınızı işaretleyiniz

- Çocuklara güvence sağlamak
- Ev almak
- Gelecek için
- Borçları ödemek
- Evlenmek
- Emeklilikte ek gelir
- Araba almak
- Toplumda itibar kazanmak
- Sağlık
- İşe yatırım
- Ev eşyası almak
- Tatil
- Amacı yok
- Diğer

IV. Yatırım yapmaya ilişkin bilgiler

30- Yatırım yapar mısınız?

- Evet
- Hayır

31- Yatırım planı yapar mısınız? (30. Soruya evet cevabı verdiyseniz yanıtlayınız)

- Evet
- Hayır

32- Yatırım alanı seçiminde etkili olan bilgi kaynakları hangisidir?

- Gazete, dergi
- Banka
- Arkadaş, çevre
- Aile
- TV, Radyo
- Kişisel deneyimler
- Diğer:

